
OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ

WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO ZA ROK 2021

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

Opracowanie:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego

ul. Okopowa 21/27

80-810 Gdańsk

www.rops.pomorskie.eu

kontakt w sprawie dokumentu:

Referat Analiz i Rozwoju ROPS

Barbara Tomasik-Mejsner

tel. 58 326 89 86, e-mail: b.tomasik@pomorskie.eu

Wykaz skrótów	4
Wprowadzenie	5
Najważniejsze dane liczbowe	7
1. DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ	9
1.1. Struktura ludności	9
1.2. Rynek pracy	10
1.3. Aktywność zawodowa	10
2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA – ZASOBY INSTYTUCJONALNE	11
2.1. Mieszkalnictwo komunalne i socjalne, hospicja	11
2.2. Placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi	12
2.3. Placówki dla osób doświadczających przemocy	15
2.4. Mieszkania chronione, w tym treningowe i wspierane	15
2.5. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności	16
3. EKONOMIA SPOŁECZNA	17
3.1. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej – działania ROPS	18
3.2. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej	19
3.3. Centra integracji społecznej	19
3.4. Kluby integracji społecznej	20
3.5. Warsztaty terapii zajęciowej	22
3.6. Zakłady aktywności zawodowej	22
3.7. Przedsiębiorstwa społeczne	23
3.8. Spółdzielnie socjalne	24
4. SENIORZY	25
4.1. Działania Samorządu Województwa Pomorskiego dedykowane seniorom	26
4.2. Uniwersytety trzeciego wieku	27
4.3. Rady seniorów	28
4.4. Dzielne Domy i Kluby Senior+	29
5. RÓWNE TRAKTOWANIE	30
5.1. Kobiety	30
5.2. Integracja imigrantów	31
6. DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA	31
6.1. Powody przyznania pomocy	34
6.2. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej	38
6.3. Świadczenia niepieniężne	40
7. USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ	41
7.1. Praca socjalna, zawieranie kontraktów socjalnych	41
7.2. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi	41
8. WSPIERANIE RODZINY I SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ	43
8.1. Wsparcie środowiskowe	43
8.2. Piecza zastępcza – informacje ogólne	44
8.3. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka	46
8.4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze	47
8.5. Usamodzielnianie wychowanków pieczy zastępczej	49
8.6. Ośrodki adopcyjne	50

9.	REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI.....	51
9.1.	Realizacja wybranych zadań	52
9.2.	Program „Aktywny Samorząd”	53
10.	KADRA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH POMOCY SPOŁECZNEJ	53
10.1.	Pracownicy jednostek i pracownicy socjalni	53
10.2.	Wymóg ustawy liczby zatrudnionych pracowników socjalnych	54
10.3.	Szkolenia kadr	54
11.	INNE RODZAJE POMOCY I ŚWIADCZEŃ.....	55
11.1.	Świadczenie wychowawcze 500+	55
11.2.	Świadczenia rodzinne i alimentacyjne.....	55
11.3.	Świadczenia opiekuńcze	56
11.4.	Dodatki mieszkaniowe i energetyczne	58
12.	PROJEKTY REALIZOWANE PRZEZ ROPS W 2021 ROKU	58
12.1.	Kooperacja – efektywna i skuteczna [PO WER 2014-2020]	59
12.2.	Model na więcej [PO WER 2014-2020].....	60
12.3.	Partnerstwo dla Rodziny [PO WER 2014-2020].....	61
12.4.	Standard mieszkalnictwa wspomaganego [PO WER 2014-2020]	62
12.5.	Koordinacja rozwoju ekonomii społecznej [RPO WP 2014-2020].....	63
12.6.	SELF Social Ecosystem Leads The Future [COSME 2014-2020].....	64
12.7.	Pomorskie Dzieciom [RPO WP 2014-2020].....	64
12.8.	Pomorskie S.O.S [RPO WP 2014-2020].....	65
13.	WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI	66
13.1.	Współpraca OPS/PCPR/MOPR	66
13.2.	Współpraca Samorządu Województwa Pomorskiego	67
14.	ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI W POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻECIE JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	68
15.	WNIOSKI KOŃCOWE I REKOMENDACJE	72
16.	SPIS TABEL, WYKRESÓW	79

Wykaz skrótów

BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
CAS	Centralna Aplikacja Statystyczna
CIS	centrum integracji społecznej
COVID-19	ostra choroba zakaźna układu oddechowego wywołana zakażeniem wirusem SARS-CoV-2 (z ang. coronavirus disease 2019)
CUS	centrum usług społecznych
DI	deinstytucjonalizacja
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ES	ekonomia społeczna
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KIS	klub integracji społecznej
MPiPS-05	Wybrane informacje o domach pomocy społecznej o zasięgu gminnym, powiatowym i regionalnym oraz o placówkach całodobowej opieki prowadzonych w ramach działalności gospodarczej i statutowej
MRPiPS-03-R	Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych w naturze i usługach
MRPiPS-06	Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej
NGO	organizacje pozarządowe (z ang. non government organization)
OIK	ośrodek interwencji kryzysowej
OPS	ośrodek pomocy społecznej
OWES	ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
OZPS	ocena zasobów pomocy społecznej
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PES	podmiot ekonomii społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PKRES	Pomorski Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
PO WER 2014-2020	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój na lata 2014-2020
POW	placówka opiekuńczo-wychowawcza
PS	przedsiębiorstwo społeczne
PUP	powiatowy urząd pracy
PUW	Pomorski Urząd Wojewódzki w Gdańsku
PWD	placówka wsparcia dziennego
RB-28	sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetu
RDD	rodzinny dom dziecka
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego
RPO WP 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020
UMWP	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
UTW	uniwersytet trzeciego wieku
WPRES	Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
WRiSPZ-G	Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
WRiSPZ-M	Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
WRiSPZ-P	Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
WTZ	warsztat aktywności zawodowej
ZAZ	zakład aktywności zawodowej

Wprowadzenie

Zgodnie z art. 16a. ustawy o pomocy społecznej gminy, powiaty i samorząd województwa przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej. Jak wynika z zapisów ww. ustawy samorządy sporządzają dokument oceny zasobów pomocy społecznej zgodnie z następującym harmonogramem:

- gmina (ośrodek pomocy społecznej) – do 30 kwietnia roku następnego po roku sprawozdawczym;
- powiat (powiatowe centrum pomocy rodzinie) – do 30 kwietnia roku następnego po roku sprawozdawczym;
- województwo (regionalny ośrodek polityki społecznej) – do 30 czerwca roku następnego po roku sprawozdawczym.

Ocena jest przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa i wraz z rekomendacjami jest podstawą planowania budżetu na następny rok.

Zgodnie z ustawą zasoby obejmują w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący, a ocena obejmuje osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W celu wypełnienia przez samorządy obowiązku przygotowania dokumentu oceny zasobów pomocy społecznej wymaganej ustawą, w Centralnej Aplikacji Statystycznej publikowany jest formularz sprawozdania. W województwie pomorskim wszystkie gminy i powiaty przygotowują OZPS w oparciu o to narzędzie. Dane przekazane w CAS przez reprezentowane przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie samorządy trafiają do samorządu województwa tj. regionalnego ośrodka polityki społecznej, w którym opracowywany jest dokument oceny zasobów pomocy społecznej dla regionu. Formularz OZPS opublikowany w marcu 2022 roku w CAS składał się z 10 rozdziałów. Rozdziały podzielone są na sekcje opisowe, umożliwiające osobie opracowującej dokument przygotowanie szczegółowego opisu każdego z ww. obszaru oraz na sekcje z tabelami danych. Tabele uzupełniane są danymi własnymi gmin i powiatów lub zasilają się automatycznie danymi z innych systemów sprawozdawczych. Istnieje możliwość wykorzystania przez samorządy dowolnego doboru automatycznie generowanych raportów graficznych (wykresy, tabele, mapy) w formularzu. OZPS zawierał następujące rozdziały:

Rozdział 1. Wprowadzenie (sekcja opisowa);

Rozdział 2. Dane o sytuacji demograficznej i społecznej (sekcja opisowa, tabela liczbowa);

Rozdział 3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia (sekcja opisowa, tabela liczbowa);

Rozdział 4. Inne rodzaje pomocy i świadczeń (sekcja opisowa, tabela liczbowa);

Rozdział 5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia (sekcja opisowa, tabela liczbowa);

Rozdział 6. Kadra jednostki organizacyjnej pomocy społecznej (sekcja opisowa);

Rozdział 7. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego (sekcja opisowa, tabela liczbowa);

Rozdział 8. Aktywność projektowo-konkursowa jednostki organizacyjnej pomocy społecznej (sekcja opisowa);

Rozdział 9. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia (sekcja opisowa);

Rozdział 10. Wnioski końcowe (sekcja opisowa).

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za rok 2021 została przygotowana przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Dokument zawiera wszystkie rozdziały i podrozdziały z formularza skierowanego do gmin i powiatów i przedstawia zagregowane dane na poziomie województwa. Celem przedstawienia OZPS Sejmikowi Województwa Pomorskiego pełnego obrazu polityki społecznej na Pomorzu, dokument uzupełniono o rozdziały ważne w zakresie tego obszaru, tj. Rozdział 3. Ekonomia społeczna, Rozdział 4. Seniorzy, Rozdział 11. Projekty realizowane przez ROPS w 2021 roku.

Niniejszy dokument został opracowany w oparciu o dostępne źródła danych w maju 2022 roku. Dane pochodziły z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, OZPS przekazanych przez gminy i powiaty w Centralnej Aplikacji Statystycznej, sprawozdań resortowych z pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (MRiPS-03-R, MRiPS-05, MRiPS-06, WRiSPZ-G, WRiSPZ-M, WRiSPZ-P), rejestrów prowadzonych przez Wojewodę Pomorskiego, zasobów własnych ROPS. Część treści odzwierciedlają zapisy Raportu o stanie województwa pomorskiego w 2021 roku.

Najważniejsze dane liczbowe

- W 2021 roku w województwie pomorskim zaobserwowano minimalny spadek liczby ludności (do 2 346,1 tys. osób). Wzrósł odsetek osób starszych (21,0%). Nastąpił spadek stopy bezrobocia rejestrowanego w stosunku do roku poprzedniego do poziomu 5,1% (z 5,9%). Zanotowano wyższą aktywność zawodową mieszkańców Pomorza – 59,9% (z 58,8%).
- Liczba podmiotów ekonomii społecznej w regionie zwiększyła się: funkcjonowały 22 centra integracji społecznej (bez zmian w stosunku do roku poprzedniego), 13 klubów integracji społecznej (2 mniej), 2 zakłady aktywności zawodowej (niezmiennie), 72 spółdzielnie socjalne (1 więcej) oraz 8 988 organizacji pozarządowych (251 więcej). Niezmiennie funkcjonowały 4 ośrodki wsparcia ekonomii społecznej.
- Spośród 91 przedsiębiorstw społecznych (wzrost o 18), ponad połowę (51,6%) stanowiły spółdzielnie socjalne.
- Dla zapewnienia aktywności osób starszych dostępne były 49 uniwersytety trzeciego wieku (+9) i 457 klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów (+20).
- Osoby potrzebujące wsparcia w najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania mogły korzystać z: 49 klubów samopomocy (+3, 1 376 uczestników), 29 dziennych domy pomocy (-1, 1 102 uczestników), w tym klubów (16) i domów (36) „Senior+”, 70 środowiskowych domów samopomocowych (+1, 2 366 uczestników).
- Funkcjonowało 48 warsztatów terapii zajęciowej w 19 pomorskich powiatach, oprócz Sopotu.
- Na Pomorzu prowadzono 45 domów pomocy społecznej dysponujących ponad 4 tys. miejsc oraz 85 placówek komercyjnych z prawie 3 tys. miejsc.
- Działało 18 punktów i ośrodków interwencji kryzysowej (nie działały w 2 powiatach).
- Niezmiennie w województwie funkcjonowało 61 mieszkań chronionych.
- W placówkach dla osób w kryzysie bezdomności wzrosła liczba miejsc w schroniskach (+3,9% do 1 163 miejsc) i w schroniskach z usługami opiekuńczymi (+30,2% do 431 miejsc).
- Osoby, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej stanowiły 2,6% ogólnej liczby ludności województwa (-0,3% w porównaniu do roku poprzedniego). Świadczenia – zarówno pieniężne, jak i niepieniężne – przyznano decyzją 60 422 osobom (-9,9%) z 46 586 rodzin (-7,0%).
- W 2021 roku w 57 892 rodzinach (-3,5%) objętych pomocą społeczną tj. świadczeniami pieniężnymi i niepieniężnymi oraz pracą socjalną zapewniono wsparcie 121 374 osobom (-4,8%). Liczba rodzin z dziećmi ogółem spadła o 9,8% do 15 489 rodzin w 2021 roku. Również mniej rodzin emerytów i rencistów, o 6,2%, korzystało z pomocy społecznej.

- W 2021 roku pracą socjalną objęto 36,16 tys. rodzin (+4,8%), w tym 11,31 tys. korzystało wyłącznie z pracy socjalnej (+11,1%).
- Najwięcej rodzin skorzystało z pomocy z tytułu ubóstwa tj. 25 704 (-8,3%). Z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby skorzystały 24 361 rodziny (-2,5%), a z niepełnosprawności 23 878 rodziny (-6,3%). W 2021 roku rodzinom rzadziej przyznawano pomoc z powodu bezrobocia – 12 369 rodzin (-5,6%). Największy spadek zanotowano w liczbie rodzin objętych pomocą z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 7 558 rodzin (-12,3%).
- Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania zapewniono 7 671 osobom (+1,9%). Liczba godzin usług spadła do 2,47 mln (-8,1%). Usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone 1 507 osobom (-2,3%).
- 2 644 rodziny (+2,6%) korzystały ze wsparcia 227 asystentów rodzin (-2,6%). Tylko w 4 jednostkach funkcjonowało 12 rodzin wspierających (+2). Znacznie wzrosła liczba placówek wsparcia dziennego, do 100 (+15).
- W pieczy zastępczej przebywało 5 245 dzieci, o 94 więcej niż w roku poprzednim, co jest niepokojącym obserwowanym zjawiskiem od 2018 roku. 1 028 dzieci było w wieku do 6 roku życia (+90).
- Najczęstszym powodem umieszczenia dzieci w pieczy była bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 2 209 dzieci.
- Odsetek dzieci umieszczonych w pieczy instytucjonalnej stanowi mniejszość – 19,4% wszystkich dzieci w pieczy zastępczej w województwie, w pieczy rodzinnej – 80,6%.
- Kwota świadczeń przekazana w ramach świadczeń wychowawczych (tzw. 500+) w województwie pomorskim wyniosła 2,66 mld zł (+0,8%). Ze świadczeń rodzinnych w każdym miesiącu korzystało średnio 45 648 rodzin (-15,9%). Z funduszu alimentacyjnego skorzystały osoby z 9 747 rodzin (-3,2%). Przyznano 1 010 155 świadczeń w ramach zasiłku pielęgnacyjnego (+1,1%).
- Z dodatków mieszkaniowych skorzystało 22 877 gospodarstw domowych (-2,2%), które otrzymały świadczenia na łączną kwotę 44,7 mln zł (+7,5%). Z dodatków energetycznych skorzystały 5 454 gospodarstwa domowe (-8,1%).
- We wszystkich jednostkach pomocy społecznej w województwie pomorskim w 2021 roku zatrudnionych było 7 210 osób, spośród których 3 430 osób pracowało w ośrodkach pomocy społecznej oraz w powiatowych centrach pomocy rodzinie. W województwie pracowało 1 127 pracowników socjalnych (-3,9%).
- 27 ośrodków, stanowiących 22,0% wszystkich, nie spełniało wymogów ustawowych dot. liczby zatrudnionych pracowników socjalnych.

1. DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ

Województwo pomorskie w obecnym kształcie funkcjonuje od 1 stycznia 1999 roku. Jego powierzchnia wynosi 18,3 tys. km² (8. miejsce w kraju). Na terenie województwa pomorskiego znajduje się 16 powiatów, 4 miasta na prawach powiatu, 19 gmin miejskich, 81 gmin wiejskich, 19 gmin miejsko-wiejskich (łącznie 123 gminy). Stolicą i największym miastem województwa jest Gdańsk.

1.1. Struktura ludności¹

Według stanu na 30 czerwca 2021 roku województwo pomorskie zamieszkiwało 2 346,1 tys. osób² (6,1% ludności kraju, 7. miejsce). Miasta koncentrowały 63,0% ludności. Na 100 mężczyzn przypadło 106 kobiet (5. miejsce w kraju). Współczynnik feminizacji był wyższy w miastach (110), niż na wsi (99).

W 2021 roku w województwie pomorskim zaobserwowano minimalny spadek liczby ludności w porównaniu do roku poprzedniego, po latach systematycznego wzrostu. Pomimo dodatniego salda migracji, w 2021 roku region charakteryzował ujemny przyrost naturalny. Wskaźnik spadku -2,64 na 1 000 osób w 2021 roku plasuje Pomorskie na 2. miejscu w kraju. Najwyższy przyrost naturalny zanotowano w powiecie kartuskim (6,30 na 1 000 osób), najniższy – ujemny – w Sopocie (-9,96 na 1 000 osób). Pomorskie cechuje wysoka atrakcyjność osiedleńcza. Od kilkunastu lat obserwuje się dodatnie saldo migracji ludności na pobyt stały. W pierwszym półroczu 2021 roku dodatni wskaźnik zanotowało siedem powiatów (Miasto Gdańsk oraz powiaty: gdański, kartuski, pucki, wejherowski, kościerski, słupski). Pozostałe powiaty zanotowały ujemne saldo migracji. Wartość współczynnika salda migracji wewnętrznych i zagranicznych osób w wieku produkcyjnym ułożyła Pomorskie na 2. miejscu w kraju .

Pomorskie charakteryzuje się stosunkowo korzystną strukturą wiekową. Odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym nieprzerwanie od wielu lat plasuje województwo na 1. miejscu w kraju (19,9% w 2021 roku), jednocześnie odsetek populacji w wieku poprodukcyjnym jest jednym z najniższych (13. miejsce). Tym samym, odsetek osób w wieku produkcyjnym systematycznie maleje (59,1% wobec 59,3% w 2020 roku), zwiększa się natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym (21,0% wobec 20,9% w 2020 roku).

¹ Źródło: Raport o stanie województwa pomorskiego w 2021 roku

² Dane dotyczące demografii podane są wg stanu na 31 grudnia 2021 roku

1.2. Rynek pracy³

Po rekordowo niskim bezrobociu notowanym w 2019 roku (4,5%) w 2020 roku z uwagi na pandemię COVID-19 nastąpił jego wzrost do 5,9%. Ponownie w 2021 roku nastąpił spadek stopy bezrobocia rejestrowanego w stosunku do roku poprzedniego do poziomu 5,1% (7. wynik w kraju, niższą stopę zanotowano w województwie lubuskim, dolnośląskim, mazowieckim, małopolskim, śląskim i wielkopolskim). Większość osób bezrobotnych, tj. 60%, zarejestrowanych w PUP stanowiły kobiety (2020 – 59,2%).

Bezrobocie w regionie jest przestrzennie zróżnicowane. W 2021 roku najwyższą stopą charakteryzowały się wschodnie i zachodnie powiaty, najniższą cechowała Trójmiasto i powiat kartuski. Dysproporcja między powiatami o skrajnych wartościach stopy bezrobocia (nowodworskim – 12,8% i Sopotem – 1,7%) w porównaniu do 2020 roku zmniejszyła się o 1,6%. Do 2020 roku w powiatach o najniższym poziomie bezrobocia dynamika wzrostu tego wskaźnika była słabsza, natomiast powiaty o relatywnie wysokiej stopie bezrobocia notowały stosunkowo dużą dynamikę jej wzrostu. Spadek bezrobocia zanotowany w 2021 roku był większy w powiatach o najwyższych jego poziomach niż w powiatach, które dotychczas notowały najniższe wartości.

W ostatnich latach widoczny był coraz większy napływ imigrantów zasilających pomorski rynek pracy. Rok 2021 był rekordowy – w Powiatowych Urzędach Pracy (PUP) odnotowano 170 tys. oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcom wpisanych do ewidencji oświadczeń prowadzonych przez PUP (2020 – 126 tys., wzrost o 35%). Nieco inaczej sytuacja przedstawia się w zakresie liczby zezwoleń na pracę. W 2021 roku wydano cudzoziemcom blisko 1,3 tys. zezwoleń na pracę sezonową (2020 – 2,0 tys.), co wskazuje na spadek o prawie 40%. Liczba zezwoleń na pracę długoterminową wydawanych przez Wojewodę Pomorskiego wyniosła 21,7 tys. (2020 – 23,4 tys.), spadek o około 7%. Wśród imigrantów dominowali obywatele Ukrainy (79% wszystkich oświadczeń) i Gruzji.

1.3. Aktywność zawodowa⁴

Aktywność zawodowa mieszkańców regionu w ostatnich latach była coraz wyższa i należała do najwyższych w kraju. W 2021 roku zanotowano wzrost aktywności zawodowej mieszkańców Pomorza do poziomu 59,9% (3. miejsce w Polsce, za Mazowszem – 61,7% i Wielkopolską – 60,3%). Liczba pracujących mieszkańców wyniosła 1 057 tys. osób (6,3% krajowej populacji pracujących, 7. miejsce). Zwiększenie popytu na pracę przełożyło się na wyższy wskaźnik zatrudnienia, który wyniósł 58,9% (2019 – 57,5%, 2020 – 56,5%).

³ Źródło: Raport o stanie województwa pomorskiego w 2021 roku

⁴ Źródło: Raport o stanie województwa pomorskiego w 2021 roku

Systematycznie wzrasta także wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w przedziale wiekowym 16-64, wyniósł on 34,9% (2019 – 30,3%, 2020 – 31,7%) .

Struktura pracujących w województwie od lat różni się od średniej w kraju. Największe różnice występują w przypadku rolnictwa oraz usług. W IV kwartale 2021 roku w województwie pomorskim w rolnictwie pracowało 4,6% ogółu pracujących (49 tys. osób), podczas gdy w usługach 64,3% (680 tys. osób). W Polsce odsetki te wyniosły odpowiednio 8,1% i 60,6%. Udział pracujących w przemyśle i budownictwie kształtował się na tym samym poziomie co w kraju – ok. 30%. Struktura pracujących jest również zróżnicowana przestrzennie – w podregionie starogardzkim notowany jest najwyższy w regionie odsetek pracujących w przemyśle i budownictwie, w podregionie chojnickim w rolnictwie, a podregion trójmiejski cechuje najwyższy odsetek pracujących w usługach.

2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA – ZASOBY INSTYTUCJONALNE

Zapewnienie wsparcia mieszkańcom województwa realizowane jest poprzez wykorzystanie zasobów gmin, powiatów, miast, w których świadczone są usługi społeczne. Szeroka definicja usług społecznych obejmuje wszelkie usługi, których celem jest zapewnienie potrzeb mieszkańców. W ocenie zasobów pomocy społecznej przedstawiane są zasoby w obszarze mieszkalnictwa, pomocy społecznej i integracji społecznej.

Z punktu widzenia rozwiązywania problemów społecznych regionu szczególnie istotna jest dostępność do infrastruktury społecznej skierowanej do osób zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych społecznie. W niniejszym dokumencie prezentowane są dane zgodnie ze sprawozdawczością resortową pomocy społecznej – wykazane są jednostki organizacyjne, które działają w ramach realizacji zadań własnych lub zleconych z zakresu administracji rządowej i są finansowane ze środków budżetu państwa lub własnych jednostki samorządu terytorialnego, są prowadzone przez jednostkę samorządową lub na jej zlecenie.

2.1. Mieszkalnictwo komunalne i socjalne, hospicja

Ważnym elementem infrastruktury społecznej jest mieszkalnictwo komunalne oraz socjalne stanowiące zasoby gmin. Zgodnie z danymi przekazanymi w CAS w 2021 roku w zasobach pomorskich gmin były 47 753 lokale komunalne, ich liczba systematycznie spada – od 2019 roku 2 520 lokali mniej, -5,0%. Liczba lokali socjalnych, po spadku w 2020 roku, ponownie w 2021 roku znacząco wzrosła do wartości 5 867 lokali (+25,9%). Jednocześnie liczba oczekujących na mieszkanie socjalne spadła z 5 306 do 4 075 w latach 2019-2021 (-23,2%).

Liczba wniosków mieszkanie komunalne była najwyższa w 2021 roku na przestrzeni ostatnich trzech lat, wynosząc 5 007.

Tabela 1. Zasoby komunalne gmin w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba mieszkań komunalnych	50 273	49 280	47 753
w tym liczba mieszkań socjalnych (lokali)	5 306	4 660	5 867
liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne	4 347	3 698	5 007
liczba oczekujących na mieszkanie socjalne	5 306	4 541	4 075
liczba wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego	1 568	1 818	1 843

W formularzu OZPS wskazane zostały dodatkowe dane dotyczące istniejącej infrastruktury społecznej. Jak wynika z przesłanych przez samorządy danych, w 2021 roku funkcjonowało 457 klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów (o 20 więcej niż rok wcześniej). Liczba hospicjów spadła o 1 przyjmując wartość 16, niezmiennie funkcjonował 1 ośrodek dla cudzoziemców.

Tabela 2. Dane o infrastrukturze społecznej w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów	449	434	457
liczba hospicjów	17	17	16
liczba ośrodków dla cudzoziemców	1	1	1

2.2. Placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi

Z uwagi na zachodzące na Pomorzu zmiany demograficzne oraz społeczno-gospodarcze ważne są ośrodki wsparcia i placówki całodobowe skierowane do osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi.

Dzienne ośrodki wsparcia świadczą usługi osobom, które wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. Dla osób starszych, z niepełnosprawnościami usługi są dostępne np. w klubie samopomocy lub w dziennym domu pomocy. Liczba klubów samopomocy znacząco wzrosła w latach 2019-2021 tj. o 75% z 28 do 49, w konsekwencji liczba osób korzystających wzrosła o 65%, z 834 do 1 376 osób. W tym samym okresie liczba dziennych domów wzrosła o 2, do 29 placówek, a liczba uczestników wzrosła o 11,9% do 1 102 osób korzystających w całym roku. Liczba osób oczekujących według stanu na 31 grudnia w latach 2019-2021 spadła z 64 do 24 osób.

Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są środowiskowy dom samopomocy i klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi – ich uczestnicy w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej.

W województwie pomorskim konsekwentnie budowany jest system oparcia społecznego – w 2021 roku powiat nowodworski uzyskał dotację na uruchomienie ŚDS w 2022 roku⁵ i tym samym we wszystkich powiatach województwa pomorskiego będą działać ośrodki dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Liczba osób oczekujących na możliwość uczestnictwa w tego typu placówkach według stanu na 31 grudnia 2021 roku znacząco wzrosła w porównaniu do roku poprzedzającego – z 78 do 137 osób (+75,6%).

Tabela 3. Dzielne placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-06

wyszczególnienie		2019	2020	2021
kluby samopomocy	liczba placówek	28	46	49
	liczba miejsc	602	999	1 069
	liczba osób w roku	834	1 127	1 376
dzielne domy pomocy	liczba placówek	27	30	29
	liczba miejsc	822	902	853
	liczba osób w roku	985	920	1 102
	liczba osób oczekujących na 31 grudnia	64	48	24
klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	liczba placówek	13	13	12
	liczba miejsc	172	186	186
	liczba osób w roku	447	380	351
środowiskowe domy samopomocy	liczba placówek	72	69	70
	liczba miejsc	2 100	2 125	2 189
	liczba osób w roku	2 235	2 281	2 366
	liczba osób oczekujących na 31 grudnia	94	78	137

Domy pomocy społecznej to placówki dla osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w życiu codziennym, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Domy pomocy społecznej zastępują rodzinę w jej funkcjach opiekuńczych w stosunku do wymagającej całodobowej opieki sędziwego, chorego lub niepełnosprawnego członka rodziny w sytuacji, w której tej rodziny brak lub nie jest ona w stanie z tej funkcji się

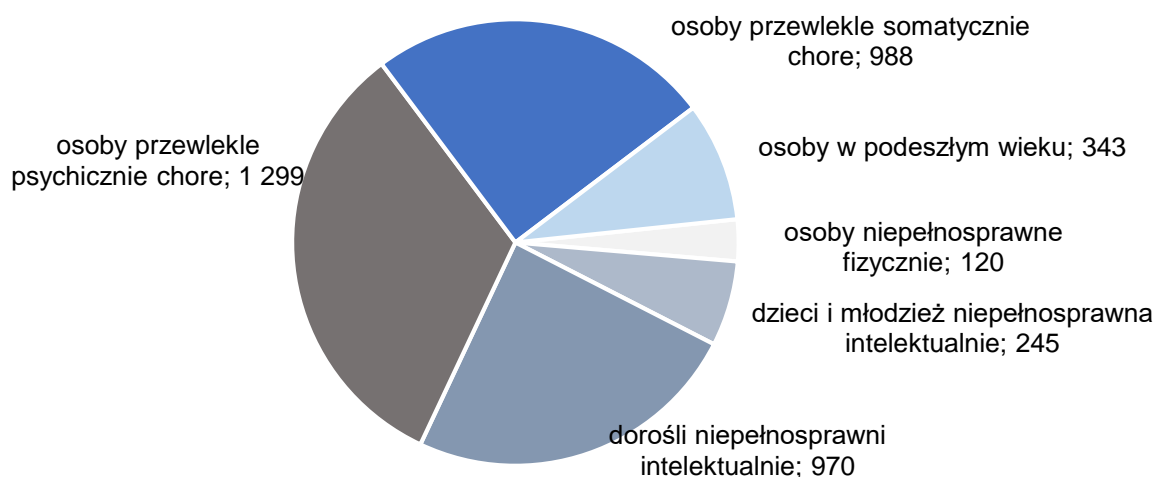
⁵ Województwo Pomorskie. Analiza stanu i skuteczności pomocy społecznej 2020 r., Wydział Polityki Społecznej Pomorskiego Urzędu Pomorskiego w Gdańsku

wywiązać. W 2021 roku na Pomorzu funkcjonowało 41 domów pomocy społecznej prowadzonych przez jednostkę samorządową lub w całości na jej zlecenie.

DPS dysponowały ponad 4 tys. miejsc. W sprawozdawczości pomocy społecznej nie ujęto 4 domów, które oferowały miejsca wielu JST, nie prowadziły wszystkich miejsc w ramach zlecenia jednego JST. Jak wskazują dane przekazane w OZPS liczba osób oczekujących na miejsce w DPS według stanu na 31 grudnia systematycznie i dynamicznie spadała w latach 2019-2021, tj. o 58,9%, z 569 do 234 osób.

Domy pomocy społecznej prowadzone są według typów potrzeb jego mieszkańców, zgodnie z ustawą o pomocy społecznej. W ostatnim dniu 2021 roku w DPS mieszkało 3 965 osób, spośród których 1 331 osób (33,6%) to osoby starsze i przewlekle somatycznie chore, 1 299 osób (32,8%) to osoby przewlekle psychicznie chore, 1 215 osób (30,6%) to osoby niepełnosprawne intelektualnie. Aż 426 osoby (10,7%) to osoby leżące.

Wykres 1. Struktura mieszkańców domów pomocy społecznej według typów DPS na 31 grudnia 2021 roku, źródło: MRiPS-05

Alternatywną formą wsparcia dla DPS mogą być rodzinne domy pomocy, w których może mieszkać od 3 do 8 osób, które z powodu wieku lub niepełnosprawności wymagają wsparcia w formie usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo. RDP może być prowadzony przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego. Na Pomorzu w 2021 roku funkcjonowały jedynie 3 RDP, w których udzielono wsparcia 21 osobom.

Ponadto, na terenie województwa działają placówki niepubliczne prowadzone przez podmioty gospodarcze, które uzyskały zezwolenie Wojewody Pomorskiego na prowadzenie placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku. Liczba podmiotów i osób korzystających ze wsparcia w różnych formach niepublicznych – komercyjnych, poza systemem pomocy społecznej rośnie.

Tabela 4. Całodobowe placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-05, MRiPS-03-R, MRiPS-06

wyszczególnienie		2019	2020	2021
domy pomocy społecznej	liczba placówek	42	42	41
	liczba miejsc	4 148	4 151	4 093
	liczba osób w roku	4 614	4 481	4 414
	liczba osób oczekujących na 31 grudnia	569	463	234
rodzinne domy pomocy	liczba placówek	3	3	3
	liczba miejsc	20	19	19
	liczba osób w roku	21	19	21
placówki całodobowej opieki prowadzone w ramach działalności statutowej i gospodarczej	liczba placówek	80	85	85
	liczba miejsc	2 674	2 886	2 894
	liczba osób w roku	2 126	2 099	2 373

2.3. Placówki dla osób doświadczających przemocy

Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Wsparcie zapewniane jest w punktach i ośrodkach interwencji kryzysowej – ich liczba nieustannie wzrasta, w 2021 roku było ich 18, a nie działały jedynie w dwóch powiatach (słupski i człuchowski). W województwie pomorskim działają również 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (Gdynia, powiat gdański) – zadanie z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat.

Tabela 5. Placówki dla osób doświadczających przemocy w latach 2019-2021, źródło: PUW

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba punktów i ośrodków interwencji kryzysowej	15	16	18
liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	2	2	2

2.4. Mieszkania chronione, w tym treningowe i wspierane

Mieszkanie chronione jest formą pomocy przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Pobyt w mieszkaniu chronionym może być umożliwiony osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale nie wymaga usług w zakresie

całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. W 2021 roku na terenie województwa funkcjonowało 61 mieszkań chronionych, liczba bez zmian od roku poprzedniego. Choć liczba mieszkań treningowych spadła o 3, to wzrosła liczba mieszkań wspieranych o 3.

Tabela 6. Mieszkalnictwo chronione w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R, MRiPS-06

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba mieszkań chronionych	59	61	61
liczba miejsc	238	233	236
liczba osób korzystających	238	228	199
w tym liczba mieszkań treningowych	33	32	29
liczba miejsc	139	128	127
w tym liczba mieszkań wspieranych	26	29	32
liczba miejsc	99	105	109

2.5. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej osobą bezdomną jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania. Szacowna liczba osób w kryzysie bezdomności na terenie województwa pomorskiego pochodzi z badania socjodemograficznego w zakresie liczenia osób doświadczających bezdomności z 2019 roku. W dniu liczenia (w nocy z 13 na 14 lutego) ankieteryzy dotarli do 3 014 osób, w tym 428 kobiet, 58 dzieci i 2 528 mężczyzn. Liczba ta jest orientacyjna ze względu na mobilność osób w kryzysie bezdomności oraz trudność dotarcia do wszystkich miejsc niemieszkalnych, w których przebywają osoby w kryzysie bezdomności.

Udzielanie schronienia oraz zapewnienie posiłku i niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym jest obligatoryjnym zadaniem gminy. Tymczasowe schronienie może być udzielone w ogrzewalni, która umożliwi interwencyjny, bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach. Schronienie zapewniane jest w noclegowni, schronisku dla osób bezdomnych albo schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi. Osoby przebywające w schronisku są zobowiązane do podpisania kontraktu socjalnego. Kontrakt nie jest wymagany od osób skierowanych w sytuacjach nagłych oraz osób w schroniskach z usługami opiekuńczymi.

Liczba placówek dla osób doświadczających bezdomności zmniejszyła się w 2021 roku do 50 (2020 – 55 placówek), jednakże dysponowały one większą liczbą miejsc tj. 2 045 (+3,4%, 2020 – 1977). Spadła liczba miejsc w interwencyjnych placówkach – ogrzewalniach i noclegowniach – z 527 do 451 (-14,4%) przy jednoczesnym wzroście liczby miejsc w schroniskach (+3,9% do 1 163 miejsc) i w schroniskach z usługami opiekuńczymi (+30,2% do 431 miejsc). Placówki były prowadzone głównie przez podmioty niepubliczne (2021 – samorządy gminne prowadziły 6 jednostek).

Tabela 7. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności w latach 2019-2021, źródło: PUW

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba placówek ogółem	51	55	50
liczba miejsc ogółem	2 057	1 977	2 045
ogrzewalnie	8	9	8
liczba miejsc	155	193	181
noclegownie	11	12	11
liczba miejsc	285	334	270
schroniska	24	24	18
liczba miejsc	1 210	1 119	1 163
schroniska z usługami opiekuńczymi	8	10	13
liczba miejsc	407	331	431

Na terenie województwa działały także dwa domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, które zapewniały usługi w zakresie interwencyjnym, bytowym i opiekuńczo-wspomagającym, zgodnie z rozporządzeniem zarówno kobietom, jak i ojcom z małoletnimi dziećmi i innymi osobom sprawującym opiekę nad dziećmi. W 2021 roku 87 osób skorzystało z 62 miejsc.

3. EKONOMIA SPOŁECZNA

Zgodnie z art. 21 ust. 4a) ustawy o pomocy społecznej do zadań własnych samorządu województwa należy koordynowanie działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie.

Rok 2021 z uwagi na trwanie pandemii COVID-19 był kolejnym rokiem wyzwań w obszarze szeroko pojętej gospodarki. Pomimo iż przedsiębiorstwa powoli zaczynały wychodzić z kryzysu, różnego rodzaju ograniczenia, spadek liczby klientów oraz problemy związane z płynnością finansową nadal były problemem dla sektora ekonomii społecznej. W 2021 roku liczba podmiotów ekonomii społecznej w regionie kształtowała się następująco: funkcjonowały 22 centra integracji społecznej (liczba nie uległa zmianie w stosunku do roku poprzedniego), 13 klubów integracji społecznej (o 2 mniej), 2 zakłady aktywności zawodowej

(niezmiennie), 72 spółdzielnie socjalne (o 1 więcej niż w poprzednim roku) oraz 8 988 organizacji pozarządowych (o 251 więcej). Niezmiennie funkcjonowały 4 ośrodki wsparcia ekonomii społecznej.

Tabela 8. Dane o podmiotach ekonomii społecznej w latach 2019-2021, źródło: dane własne ROPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
centra integracji społecznej	23	22	22
kluby integracji społecznej	17	15	13
zakłady aktywności zawodowej	2	2	2
spółdzielnie socjalne ⁶	72	71	72
organizacje pozarządowe ⁷	8 778	8 737	8 988

3.1. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej – działania ROPS

W związku z oczekiwaniem od władz centralnych stworzenie regulacji prawnych w zakresie ekonomii społecznej, Samorząd Województwa Pomorskiego został zaangażowany w proces opiniowania kluczowych w kontekście ekonomii społecznej dokumentów i regulacji prawnych na poziomie ogólnokrajowym m.in. w ramach prac nad projektem ustawy o ekonomii społecznej oraz aktualizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku Ekonomia Solidarności Społecznej.

Jednym z działań Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej mającym na celu rozwój ekonomii społecznej w województwie pomorskim była realizacja projektu pn. „Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022”. Projekt skupia się na działaniach dążących do prowadzenia skutecznej i efektywnej polityki wspierania rozwoju ekonomii społecznej poprzez szereg inicjatyw dostosowanych do poszczególnych odbiorców. Ponadto, Samorząd Województwa Pomorskiego realizował międzynarodowy projekt z programu COSME pn. Social Ecosystem Leads The Future (SELF). Szczegółowe opisy projektów znajdują się w Rozdziale 12.

W roku 2021 rozpoczęto prace koncepcyjne nad nowym Wojewódzkim Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej. Z uwagi na brak uchwalenia znowelizowanej ustawy o ekonomii społecznej prace nie zostały zakończone.

W 2022 roku Uchwałą Nr 36/317/22 Zarządu Województwa Pomorskiego powołany został Pomorski Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej. Pełni on funkcję doradczo-opiniującą ZWP w zakresie działań podejmowanych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim, zajmuje się również współpracą w zakresie organizacji i wdrażania przedsięwzięć w ramach programu rozwoju ekonomii społecznej, planowania i wdrażania

⁶ zarejestrowane w KRS

⁷ ok. 10 % NGO prowadzi działalność gospodarczą

inicjatyw edukacyjnych, inicjowanie, organizacja lub współorganizacja inicjatyw mających na celu rozwój sektora ekonomii społecznej w województwie.

3.2. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej

Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej w województwie pomorskim swoim działaniem obejmują 4 subregiony: południowy, nadwiślański, słupski oraz metropolitalny. Wśród szerokiego katalogu usług OWES są głównie usługi prawne, marketingowe oraz księgowość. Ośrodki prowadzą również doradztwo formalno-prawne, zawodowe, psychologiczne, biznesowe, personalne i inne. Ofertę OWES uzupełniają specjalistyczne szkolenia adresowane do organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych, grup nieformalnych, osób indywidualnych oraz jednostek samorządu terytorialnego. W roku 2021 w województwie pomorskim funkcjonowały 4 ośrodki wsparcia ekonomii społecznej:

- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej „Dobra Robota” w subregionie metropolitalnym, prowadzony w Partnerstwie sześciu podmiotów, liderem projektu Stowarzyszenie Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot;
- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzony przez Centrum Inicjatyw Obywatelskich w Słupsku w subregionie słupskim;
- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno w subregionie południowym;
- Nadwiślański Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w subregionie nadwiślańskim, prowadzony przez Regionalne Towarzystwo Inwestycyjne w Dzierzgoniu w partnerstwie ze Stowarzyszeniem na rzecz Oparcia Społecznego i Rozwoju PERSPEKTYWA oraz Stowarzyszeniem Wspierania Przedsiębiorczości w Malborku.

OWES w wyniku działań w 2021 roku wsparły 194 istniejące podmioty ekonomii społecznej w formie doradztwa lub szkoleń, zawiązano 25 grup inicjatywnych, które w wyniku wsparcia OWES wypracowały założenia co do utworzenia PES, utworzono 104 miejsca pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

3.3. Centra integracji społecznej

Centrum integracji społecznej to instytucja realizująca specjalistyczny program pracy z osobami wykluczonymi społecznie lub zagrożonymi wykluczeniem⁸. Zgodnie z ustawą o zatrudnieniu socjalnym przełamywanie izolacji społecznej i zawodowej odbywa się przy zastosowaniu różnych form reintegracji zawodowej i społecznej. Odbudowywanie i podtrzymywanie u osób wykluczonych społecznie zdolności do samodzielnego

⁸ art. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003r o zatrudnieniu socjalnym

i efektywnego pełnienia ról społecznych oraz samodzielnego poruszania się po rynku pracy powinno prowadzić do zatrudnienia w różnych formach: u pracodawcy, samozatrudnienia – praca na własny rachunek lub w spółdzielni socjalnej.

Na koniec 2021 roku w województwie pomorskim funkcjonowały 22 centra integracji społecznej. Reintegrację społeczno-zawodową w pomorskich CIS rozpoczęły 722 osoby, łącznie w zajęciach CIS uczestniczyło 966 osób. Uczestnicy zajęć CIS korzystali z usług reintegracji zawodowej i społecznej, w tym w formie warsztatów prowadzonych w ramach działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej prowadzonej przez Centrum, na podstawie art. 9 ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Z powodzeniem CIS ukończyły 533 osoby. Spośród uczestników zajęć 207 osób podjęło zatrudnienie, w tym 1 osoba podjęła samodzielną działalność gospodarczą.

Tabela 9. Struktura uczestników CIS w latach 2019-2021, źródło: sprawozdanie CIS

wyszczególnienie	liczba osób, które rozpoczęły zajęcia			liczba osób, które ukończyły zajęcia		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
uczestnicy zajęć ogółem	882	641	722	699	540	553
osoby w kryzysie bezdomności	26	27	30	24	22	17
osoby uzależnione od alkoholu	140	76	97	65	69	76
osoby uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających	17	25	22	18	17	13
osoby chore psychicznie	42	29	28	42	30	15
osoby długotrwale bezrobotne	284	182	211	250	140	151
osoby zwalniane z zakładów karnych mające trudności w integracji ze środowiskiem	15	13	17	14	13	6
uchodźcy realizujący indywidualny program integracji	0	0	0	1	0	0
osoby niepełnosprawne	178	135	152	152	100	113
inni	180	154	167	133	149	159

3.4. Kluby integracji społecznej

Klub integracji społecznej⁹ to jednostka organizacyjna, której celem jest realizacja działań umożliwiających udzielenie indywidualnym osobom oraz ich rodzinom pomocy: w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej; w powrocie do pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania, miejscu pobytu lub w miejscu pracy oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych.

Kluby integracji społecznej udzielają wsparcia w integrowaniu się grup osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych, pomagają samoorganizować się jego członkom,

⁹ art. 18 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym

podejmować przez nich wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy. Warunkiem uczestnictwa w klubie integracji społecznej jest realizacja kontraktu socjalnego zgodnie z ustawą o pomocy społecznej. W województwie pomorskim funkcjonowało 13 klubów integracji społecznej, obserwowany jest systematyczny spadek liczby KIS: 2019 – 17, 2020 – 15. W roku sprawozdawczym w pomorskich KIS rozpoczęło zajęcia 277 osób (w tym 202 kobiety, 72,9%), zajęcia ukończyło 261 osób (180 kobiet, 69,0%). Spośród ich 210 osób (w tym 172 kobiety, 81,9%) po zakończeniu zajęć w KIS podjęły aktywność zawodową lub społeczną. Zatrudnienie podjęło 68 osób, w tym 55 kobiet (80,9%). Uczestnicy zajęć KIS korzystali z usług reintegracji społecznej (zajęcia edukacyjne i terapeutyczne, poradnictwo) i zawodowej (szkolenia zawodowe, doradztwo).

Tabela 10. Struktura uczestników KIS w latach 2019-2021, źródło: sprawozdanie KIS

wyszczególnienie	osoby, które rozpoczęły zajęcia			osoby, które ukończyły zajęcia		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
uczestnicy zajęć ogółem	586	346	277	268	314	261
osoby niepełnosprawne	186	91	49	87	90	64
osoby długotrwale bezrobotne	118	75	52	80	53	26
osoby uzależnione od alkoholu	15	19	21	11	12	23
niezaradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego i opiece nad dziećmi	nd	15	21	nd	2	21
osoby chore psychicznie	44	49	32	30	23	17
osoby w kryzysie bezdomności	16	21	2	3	23	8
osoby niepracujące, niezarejestrowane w PUP	nd	2	6	nd	2	5
osoby zwolnione z zakładu karnego	5	4	5	2	3	4
osoby uzależnione od narkotyków	7	1	4	6	0	4
osoby niepracujące, zarejestrowane w PUP	nd	3	3	nd	3	3
uchodźcy realizujący indywidualny program integracji	0	0	0	1	0	0
osoby bierne zawodowo	47	8	1	0	1	0
samotnie wychowujący dzieci	23	13	0	0	0	0

3.5. Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych warsztaty terapii zajęciowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Rehabilitacja zawodowa i społeczna odbywa się przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej, zmierzających do rozwijania umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

W województwie pomorskim funkcjonowało 48 warsztatów terapii zajęciowej w 19 pomorskich powiatach, oprócz Sopotu. W 2021 roku było 1 835 uczestników (2020 – 1 868 osób), a koszt ich utrzymania wyniósł 40,9 mln zł (2020 – 39,1 mln zł).

3.6. Zakłady aktywności zawodowej

Zakład aktywności zawodowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostką, która zapewnia zatrudnienie osobom niepełnosprawnym ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz osobom z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną.¹⁰ ZAZ tworzy możliwości rozwoju zawodowego i społecznego osób z niepełnosprawnościami, stanowi dla nich źródło utrzymania, lecz także sposób rehabilitacji i integracji ze społeczeństwem. Program przysposobienia społeczno-zawodowego obejmuje dwa obszary: strefę rehabilitacyjno-społeczną oraz gospodarczo-zawodową. W województwie pomorskim funkcjonują dwa zakłady aktywności zawodowej, w Czarnem (powiat człuchowski, od 2007 roku) i w Sztumie (powiat sztumski, od 2005 roku). Zatrudniały one łącznie 114 osób z niepełnosprawnościami, w latach 2019-2021 nieznacznie spadł odsetek osób do 30 lat (do 4,4%) przy jednoczesnym wzroście odsetka osób wieku powyżej 50 lat (do 41,2%).

ZAZ w Czarnem prowadzi działalność usługową w zakresie gastronomii, usług pralniczych, gospodarczo-technicznych (dozorowanie, utrzymywanie czystości, pielęgnacja zieleni, usługi konserwacyjne, serwis tachografów samochodowych). ZAZ w Sztumie prowadzi działalność wytwórczo-usługową o profilu: stolarstwo, gastronomia i usługi papiernicze i szwalnicze.

¹⁰ <https://www.pfron.org.pl/instytucje/placowki/zaz/>

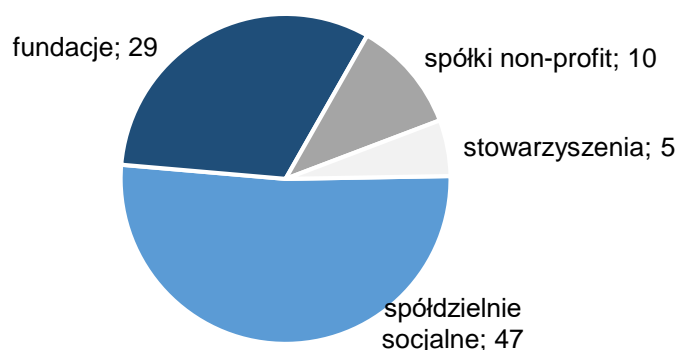
Tabela 11. Zakłady aktywności zawodowej w latach 2019-2021, źródło: sprawozdanie ZAZ

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba osób z niepełnosprawnością zatrudnionych na 31 grudnia	115	115	114
ze znacznym stopniem niepełnosprawności	63	65	60
z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności	52	50	54
w wieku poniżej 30 lat	7,9%	5,4%	4,4%
w wieku 30-50 lat	53,0%	55,8%	54,4%
w wieku powyżej 50 lat	39,1%	38,8%	41,2%

3.7. Przedsiębiorstwa społeczne

Przedsiębiorstwo społeczne to specyficzny typ podmiotu gospodarczego, w działalności którego na pierwszy plan wysuwają się nie zyski i ich maksymalizacja, lecz cele społeczne. Przedsiębiorstwa społeczne działają w różnych formach prawnych: spółdzielni socjalnych, stowarzyszeń, fundacji, spółek non-profit. Łączy je jedno – wszelkie nadwyżki związane z prowadzeniem działalności są inwestowane w realizację celów, tj. integracja społeczna i zawodowa członków przedsiębiorstwa czy działania na rzecz społeczności lokalnej.

Według danych przekazanych przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej na terenie województwa pomorskiego funkcjonowało 91 przedsiębiorstw społecznych i był to znaczący wzrost (o 18 więcej) w porównaniu do danych zebranych w roku poprzedzającym, w którym funkcjonowały 73 przedsiębiorstwa. Spośród 91 przedsiębiorstw ponad połowę (51,6%) stanowiły spółdzielnie socjalne, co trzeci podmiot to fundacja (31,9%), największy wzrost nastąpił w liczbie spółek non-profit, z 6 do 10.

Wykres 2. Forma prawna przedsiębiorstw społecznych w 2021 roku, źródło: OWES

Przedsiębiorstwa społeczne głównie działają w następujących branżach: gastronomia (16 przedsiębiorstw), usługi dla firm, organizacji i administracji publicznej (10), usługi socjalne (9), handel i pozostałe usługi (9), usługi komunalne (9), edukacja i kultura (8), rekreacja, turystyka i zakwaterowanie (7). Mniejsza liczba przedsiębiorstw działa

w branżach: pozostała produkcja i przemysł, budownictwo, dom i ogród, zdrowie i uroda, produkcja mebli, informatyka, motoryzacja, produkcja i przetwórstwo żywności

3.8. Spółdzielnie socjalne

Spółdzielnie socjalne działają na podstawie ustawy o spółdzielniach socjalnych, w której wskazano, iż ich głównym celem jest przywrócenie na rynek pracy, poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, osób o niskiej zatrudnialności oraz umożliwienie osobom bezrobotnym aktywizacji zawodowej. Spółdzielnia socjalna to podmiot gospodarczy łączący w sobie cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej. Cechą odróżniającą spółdzielnię socjalną od spółki jest przede wszystkim pierwszeństwo celów społecznych nad maksymalizacją zysku. Wśród wszystkich spółdzielni socjalnych zarejestrowanych w województwie pomorskim średnio co czwarta funkcjonuje w Trójmieście.

Na 20 powiatów województwa pomorskiego w 16 zarejestrowana jest przynajmniej jedna spółdzielnia socjalna. Najwięcej spółdzielni tj. 9 zarejestrowanych było na terenie powiatu chojnickiego. Liczba spółdzielni socjalnych na Pomorzu utrzymała się na podobnym poziomie co rok wcześniej i wyniosła 72.

Niepokojącym zjawiskiem jest trudność w utrzymaniu trwałości funkcjonowania spółdzielni socjalnych zarówno pod względem ekonomicznym, jak i organizacyjnym. Z danych zebranych podczas badania oceny efektywności działania spółdzielni socjalnych na pomorskim rynku pracy w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej osób biernych zawodowo wynika, że spośród wszystkich zarejestrowanych w KRS pomorskich spółdzielni socjalnych prawie 37% ma zawieszoną działalność, jest w trakcie likwidacji lub nie funkcjonuje. Zwłaszcza spółdzielnie socjalne osób fizycznych wymagają znacznego wsparcia ze strony OWES lub PUP.

Tabela 12. Liczba funkcjonujących spółdzielni socjalnych w powiatach w latach 2014, 2021, 2022, źródło: ems.ms.gov.pl

wyszczególnienie	15/01/2014	30/03/2021	30/03/2022
ogółem	33	73	72
bytowski	1	3	3
chojnicki	5	9	9
człuchowski	0	7	8
gdański	0	3	3
kartuski	4	7	7
kościerski	1	1	0
kwidzyński	4	2	1
łęborski	0	0	0
m. Gdańsk	4	7	6
m. Gdynia	6	7	7

wyszczególnienie	15/01/2014	30/03/2021	30/03/2022
m. Słupsk	1	4	4
m. Sopot	1	4	4
malborski	0	0	0
nowodworski	1	2	2
pucki	0	3	3
słupski	2	6	6
starogardzki	0	0	0
sztumski	0	4	4
tczewski	1	2	3
wejherowski	2	2	2

Z danych przekazanych przez JST w formularzach OZPS wynika, że w województwie pomorskim w 2021 roku działało w 13 gminach 15 spółdzielni socjalnych, których założycielem lub członkiem jest jednostka samorządu terytorialnego. Zatrudniały 184 osoby, w tym 97 z nich to osoby m.in. osoby bezrobotne, z niepełnosprawnościami, usamodzielniane.

Tabela 14. Spółdzielnie socjalne, dla których JST jest założycielem lub członkiem latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba spółdzielni socjalnych	15	15	15
liczba osób zatrudnionych na 31 grudnia	240	192	184
w tym liczba osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych na 31 grudnia	b.d.	98	97

4. SENIORZY

Pomimo najwyższego poziomu przyrostu naturalnego na tle kraju, również województwo pomorskie dotyka zjawisko starzenia się społeczeństwa. Zwiększa się udział osób w wieku poprodukcyjnym (21,0% wobec 20,9% w 2020 roku). W województwie pomorskim, tak jak w całej Polsce, obserwuje się postępujący proces starzenia się społeczeństwa, uwidoczniiony m.in. za pomocą współczynnika obciążenia demograficznego, który w 2021 roku wyniósł 69,1 (2020 – 68,7).¹¹

¹¹ Współczynnik obciążenia demograficznego liczony jako stosunek osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym. Na wiek nieprodukcyjny składa się: wiek przedprodukcyjny, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, tj. grupa wieku 0-17 lat oraz wiek poprodukcyjny, tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej. Dane GUS. Źródło: Raport o stanie województwa pomorskiego w 2021 roku

GUS prognozuje natomiast, że w 2050 roku najstarsze demograficznie będą dwa województwa – opolskie i świętokrzyskie, gdzie liczba osób 60+ oscylować będzie ok. 40% populacji regionu, zaś najmłodszym demograficznie będzie województwo pomorskie¹².

Zwiększająca się liczba seniorów w województwie pomorskim stanowi zasób i potencjał rozwojowy. Rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, pielęgnacyjne, wytchnieniowe, rehabilitacyjne, turystyczne daje możliwości zwiększenia liczby miejsc pracy, wzrostu zatrudnienia, rozwoju infrastruktury. Wzrost długości życia często niestety nie oznacza życia w zdrowiu, stanowiąc wyzwanie zarówno dla ochrony zdrowia, jak też i dla sektora usług społecznych. Wzrasta liczba beneficjentów nie tylko świadczeń emerytalnych, ale i usług opiekuńczych. Wzrasta liczba osób niesamodzielnych, potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Wyzwaniem są pojawiające się nierówności w dostępie do usług oraz ich jakość.

Budowanie polityki społecznej wobec osób starszych w województwie pomorskim nie ogranicza się jedynie do działań wizerunkowych. Tworzone jest w partnerstwie instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych w obszarze działań związanych z troską o uczestnictwo w życiu społecznym osób starszych, kształtowaniem ich pozytywnego wizerunku oraz wspieraniem wszelkich form aktywności, tworzeniem warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, czy też kwestii dotyczących ochrony zdrowia, integracji międzypokoleniowej, zapobieganiu przemocy i zaniedbaniom wobec seniorów.

4.1. Działania Samorządu Województwa Pomorskiego dedykowane seniorom

Zarząd Województwa Pomorskiego ogłasza rokrocznie otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych dla organizacji pozarządowych na działania na rzecz seniorów i środowisk kombatanckich. W 2021 roku w związku z trwającą pandemią znacznie wzrosła liczba seniorów osamotnionych wymagających wielowymiarowego wsparcia. W sumie 21 organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów otrzymało wsparcie finansowe z budżetu Samorządu Województwa Pomorskiego w kwocie 210 000 zł.

Aktywne uczestnictwo osób starszych w życiu społeczności lokalnej zwiększa szansę uniknięcia samotności, izolacji społecznej i wykluczenia. Aktywność osób starszych w województwie pomorskim wydaje się stosunkowo wysoka na tle kraju, o czym świadczyć może znaczna liczba uniwersytetów trzeciego wieku (49), domów (16) i klubów Senior+ (36), klubów i miejsc spotkań dla seniorów (457). Liczba takich klubów systematycznie wzrasta od 257 w roku 2013 do planowanych 475 w roku 2022.

¹² Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS, Warszawa 2014, tabl. 24.

W ramach polityki senioralnej kontynuowano konkurs o Nagrodę Marszałka Województwa Pomorskiego pn. „Pomorskie dla Seniora”, w którym wyróżniono seniorów, pracodawców, a także osoby podejmujące szczególnie wartościowe i skuteczne inicjatywy na rzecz seniorów. 31 laureatów, w trzech kategoriach, zostało uhonorowanych podczas 24 powiatowych uroczystości, w których wzięło udział ok. 2,1 tys. mieszkańców województwa. Ponadto realizowano szereg działań informacyjnych skierowanych do seniorów, takich jak organizacja konferencji „Senior aktywny w kulturze i sporcie”, „Senior bezpieczny i aktywny. Odpowiedzialny konsument, świadomy obywatel”. Przygotowywano również publikacje prasowe w formie poradników. Niezwykle ważny okazał się rozwój i koordynacja działań w zakresie aktywności seniorów oraz współpraca z kluczowymi interesariuszami tego obszaru. W ramach tego elementu polityki senioralnej zorganizowano m.in. VIII Pomorskie Forum Rad Seniorów oraz II Pomorskie Forum Uniwersytetów Trzeciego Wieku.

4.2. Uniwersytety trzeciego wieku

Uniwersytety trzeciego wieku UTW pełnią rolę ważnych centrów kulturalno-edukacyjnych dla osób starszych. Umożliwiają seniorom nie tylko aktualizację wiedzy i zdobywanie nowych umiejętności, ale także aktywne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnych. UTW stają się coraz bardziej powszechną formą aktywizacji seniorów. W 2021 roku w województwie pomorskim 7 589 seniorów uczestniczyło w zajęciach organizowanych przez 49 UTW. Działania UTW w związku z pandemią zdominowały wykłady prowadzone w formule online oraz aktywność fizyczna.

Tabela 13. Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w powiatach w latach 2019-2021 roku, źródło: dane własne ROPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
ogółem	42	40	49
bytowski	1	1	1
chojnicki	2	2	2
człuchowski	1	1	1
m. Gdańsk	9	7	11
gdański	3	3	2
m. Gdynia	4	4	5
kartuski	2	2	3
kościerski	1	1	0
kwidzyński	0	0	0
łęborski	2	2	3
malborski	1	1	2
nowodworski	0	0	1
pucki	1	1	2
m. Słupsk	2	2	2

wyszczególnienie	2019	2020	2021
Słupski	2	2	3
m. Sopot	2	2	2
starogardzki	1	1	2
sztumski	1	1	1
tczewski	3	3	3
wejherowski	4	4	3

4.3. Rady seniorów

W 2021 roku wzrosła do 43 liczba gmin w województwie pomorskim, które utworzyły ciało o charakterze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym – gminną radę seniorów, tym samym 35% pomorskich gmin posiada radę seniorów. Największy odsetek rad seniorów posiadają miasta na prawach powiatu (100%), najmniejszy gminy wiejskie (21%) – jedynie 17 rad seniorów zostało powołanych w 81 gminach wiejskich. Rady seniorów powołano w 67% gmin miejskich (12 spośród 18) oraz w 50% gmin miejsko-wiejskich (10 spośród 20).

Nowelizacja ustawy o samorządzie gminnym w 2013 roku wprowadziła zapis pozwalający na tworzenie rad seniorów. Wprawdzie rady seniorów (rady ds. seniorów) funkcjonowały już wcześniej – np. pierwsza w Polsce Rada ds. Seniorów w Gdyni, ale nie były osadzone w obowiązujących przepisach prawa. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym „gmina sprzyja solidarności międzypokoleniowej oraz tworzy warunki do pobudzania aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej”. Rady seniorów zgodnie z ustawą, mogą powstawać z inicjatywy własnej rady gminy lub też na wniosek zainteresowanych środowisk. Mają one charakter konsultacyjny, doradczy i inicjatywny.

Spośród 43 działających w województwie pomorskim rad seniorów 41 zostało powołanych uchwałą rady gminy na podstawie art. 5c ustawy o samorządzie gminnym. Statuty tych rad oraz akty powołujące są publikowane w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego. Dwie pomorskie rady zostały powołane Zarządzeniem na podstawie art. 5 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz art. 30.1 ustawy o samorządzie gminnym. W województwie pomorskim funkcjonuje jedna powiatowa rada seniorów – Powiatowa Społeczna Rada Seniorów w powiecie chojnickim, a także Pomorska Rada ds. Polityki Senioralnej.

Niewątpliwym liderem w zakresie obywatelskości seniorów jest powiat słupski. W powiecie tym 90% samorządów gminnych korzysta ze wsparcia rady seniorów w realizacji polityki senioralnej. W kilku gminach trwają prace nad utworzeniem takiego organu.

4.4. Dienne Domy i Kluby Senior+

Program wieloletni „Senior+” na lata 2021-2025 jest kontynuacją Programu Wieloletniego Senior+ na lata 2015-2020. Celem operacyjnym Programu jest zapewnienie wsparcia seniorom – osobom nieaktywnym zawodowo w wieku 60 lat i więcej – poprzez umożliwienie im korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywności, a także obejmującej usługi w zakresie aktywności ruchowej lub kinezyterapii, oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej – w zależności od potrzeb stwierdzonych w środowisku lokalnym. W ramach Programu udostępniana jest seniorom infrastruktura pozwalająca na aktywne spędzanie wolnego czasu, a także zaktywizowanie i zaangażowanie seniorów w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego.

W ramach Programu jednostki samorządu, w trybie otwartego konkursu ofert, mogą ubiegać się o uzyskanie środków finansowych przeznaczonych na jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie i/lub wyposażenie ośrodka wsparcia i/lub zapewnienie funkcjonowania już istniejących ośrodków wsparcia, utworzonych w ramach Programu.

Działalność Klubu „Senior+” polega na motywowaniu seniorów do działań na rzecz samopomocy i działań wolontarystycznych na rzecz innych, zapewnia tygodniowo co najmniej 20-godzinną ofertę usług. Klub „Senior+” we współpracy z innymi instytucjami i organizacjami może rozszerzyć ofertę na usługi świadczone poza swoją siedzibą. Działalność bieżąca Dziennego Domu „Senior+” polega na realizacji podstawowych usług mających na celu udzielanie pomocy w czynnościach dnia codziennego, na zapewnieniu minimum jednego posiłku, w szczególności gorącego oraz innych usług wspomagających, dostosowanych do potrzeb seniorów. Zapewnia co najmniej 8-godzinną ofertę usług w dniach od poniedziałku do piątku (40 godzin tygodniowo).

W 2021 roku w województwie pomorskim działało 36 Klubów i 16 Domów Senior+, które dysponowały łącznie 1 099 miejscami (o 70 więcej niż w 2020 roku).¹³ Ośrodki wsparcia funkcjonowały w 18 powiatach, nie uruchomiono ośrodków w Sopocie i Słupsku.

Tabela 14. Dienne Domy i Kluby Senior+ w powiatach w 2021 roku, źródło: senior.gov.pl

powiat	lista gmina	liczba klubów	liczba miejsc w klubach	liczba domów	liczba miejsc w domach
ogółem	K – kluby, D - do	36	764	16	335
bytowski	K: Czarna Dąbrówka, Tuchomie D: Bytów, Tuchomie	2	55	2	30
chojnicki	D: Czersk	0	0	1	20
człuchowski	K: Człuchów, Koczała, Przechlewo, Rzecznica, Czarne	6	115	0	0
m. Gdańsk	D: Gdańsk	0	0	2	45

¹³ http://senior.gov.pl/program_senior_plus/strona/83 na dn. 09.05.2022

powiat	lista gmina	liczba klubów	liczba miejsc w klubach	liczba domów	liczba miejsc w domach
gdański	K: Cedry Wielkie, Kolbudy, Przywidz	4	85	0	0
m. Gdynia	K: Gdynia	1	40	0	0
kartuski	K: Chmielno	1	15	0	0
kościerski	K: Stara Kiszewa D: Stara Kiszewa, Kościerzyna	1	15	2	30
kwidzyński	K: Prabuty, Sadlinki D: Kwidzyn, Ryjewo	2	60	2	55
łęborski	K: Wicko	1	15	0	0
malborski	K: Miłoradz	1	40	0	0
nowodworski	Nowy Dwór Gdański	1	20	0	0
pucki	K i D: Puck	1	10	1	20
słupski	K: Damnica, Słupsk, Smołdzino	4	74	0	0
starogardzki	K: Skarszewy D: Skarszewy, Starogard Gdański	1	20	2	60
sztumski	K: Dzierzgoń, Stary Dzierzgoń, Mikołajki Pomorskie, Sztum D: Dzierzgoń	4	90	1	25
tczewski	K: Morzeszczyn, Rajkowy, Pelplin, Tczew D: Gniew, Kulice, Pelpin	4	80	3	50
wejherowski	K: Linia, Reda	2	30	0	0

5. RÓWNE TRAKTOWANIE

5.1. Kobiety

W 2021 roku powstał Pomorski Zespół ds. Kobiet – organ doradczo-konsultacyjny przy Zarządzie Województwa Pomorskiego. Najważniejszym zadaniem Zespołu jest podnoszenie świadomości dotyczącej równego traktowania w zakresie pracy, płacy i awansu zawodowego kobiet. Zespół ma też na celu monitorowanie i analizę potrzeb związanych z wyrównywaniem szans zawodowych i ekonomicznych kobiet. Zespół będzie analizować aktywność organizacji, samorządów i innych podmiotów w zakresie praktyk równościowych. Ma opracowywać informacje o sytuacji w regionie w zakresie równości praw kobiet i mężczyzn oraz diagnozować bariery i rekomendować system promowania praktyk i polityk równościowych w tym zakresie. W skład zespołu wchodzi ekspertki i eksperci z zakresu równego traktowania, reprezentujący środowiska pracodawców, organizacji pozarządowych, samorządu czy świata nauki.

Zespół liczy 22 Członkinie i Członków, którzy zostali powołani na 3-letnią kadencję. Na pierwszym spotkaniu wręczono wszystkim nominacje i wybrano prezydium. W roku sprawozdawczym wystosowane zostało jedno stanowisko Pomorskiego Zespołu ds. Kobiet.

5.2. Integracja imigrantów¹⁴

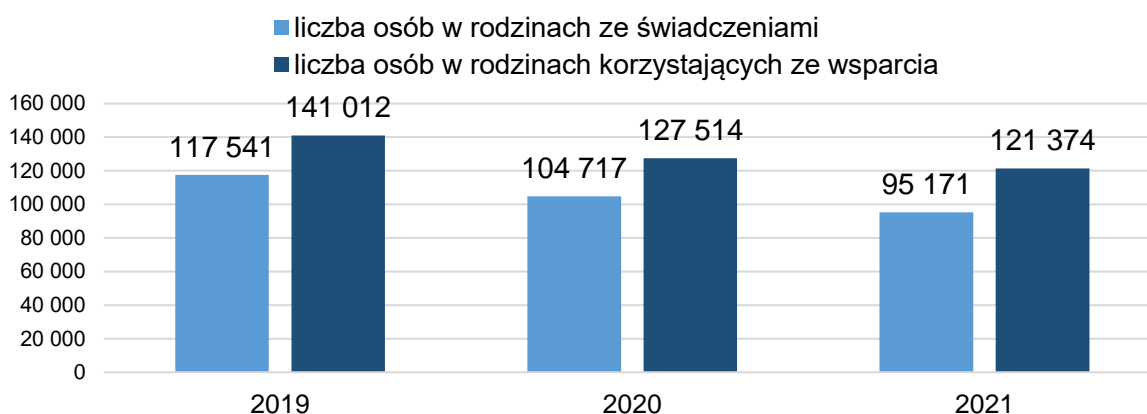
Niezmiernie ważnym wyzwaniem dla regionalnej polityki społecznej w najbliższych latach będzie „Koordynacja procesu integracji imigrantów w regionie”. W tym zakresie od maja 2021 roku funkcjonują 4 regionalne zespoły zadaniowe zrzeszające przedstawicieli 20 największych gmin Pomorza: ds. przyjaznego urzędu, ds. włączającej szkoły, ds. przyjaznego ośrodka pomocy społecznej oraz ds. przyjaznej biblioteki (dyrektorzy bibliotek). Opracowany został pilotaż „Pomorska Szkoła Włączająca Uczniów z Doświadczeniem Migracji”. SWP przystąpił również do międzynarodowego projektu EU-BELONG w ramach Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, którego celem jest wypracowanie standardów regionów międzykulturowych w Europie.

6. DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. W 2021 roku w 57 892 rodzinach objętych pomocą społeczną tj. świadczeniami pieniężnymi i niepieniężnymi oraz pracą socjalną zapewniono wsparcie 121 374 osobom. Był to kolejny rok spadku liczby rodzin i osób objętych wsparciem (2020 – 127 514 osób w 60 009 rodzinach).

W 2021 roku 95 171 osób w rodzinach korzystało z przyznanych świadczeń pieniężnych i/lub niepieniężnych z pomocy społecznej (o 9,1% mniej niż w 2020). Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie wyniosła 60 422 osoby z 46 586 rodzin, w tym na wsi 40,8% (2020 – 67 044 osoby, minus 9,9%; 49 832 rodziny, minus 6,5%; rodziny na wsi 41,3%).

Wykres 3. Liczba osób korzystających ze wsparcia i ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R

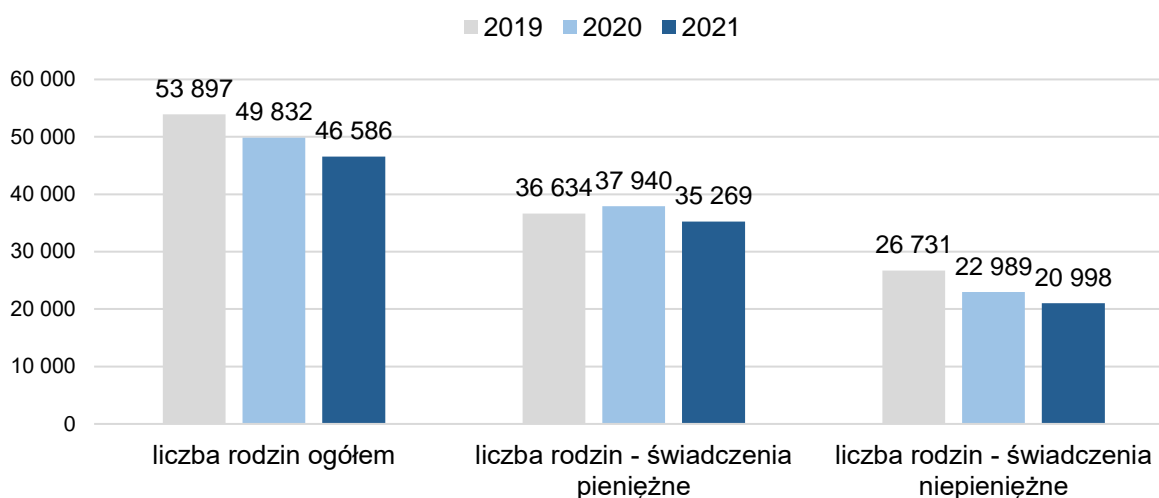
¹⁴ Źródło: Raport o stanie województwa pomorskiego w 2021 roku

Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej.

W 2021 roku wysokość kryterium na osobę samotną wynosiło 701 zł a na osobę w rodzinie 528 zł. Od 1 stycznia 2022 roku (po 3 latach) podwyższono kryterium dla osoby samotnej do 776 zł (+10,7%), dla osoby w rodzinie do 600 zł (+13,6%).

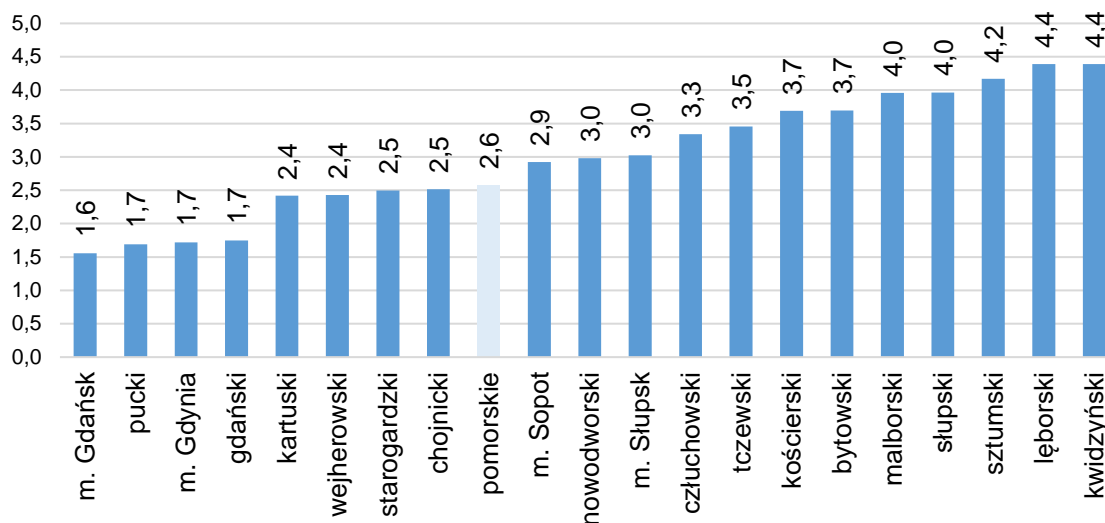
W województwie pomorskim w 2021 roku z pomocą społeczną objęto 46 586 rodzin. Obserwowana jest stała tendencja spadkowa w liczbie rodzin korzystających z pomocy. 75,7% rodzin korzystało ze świadczeń pieniężnych (2020 – 76,1%), ze świadczeń niepieniężnych korzystało 45,1% (2020 – 46,1%).

Wykres 4. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R

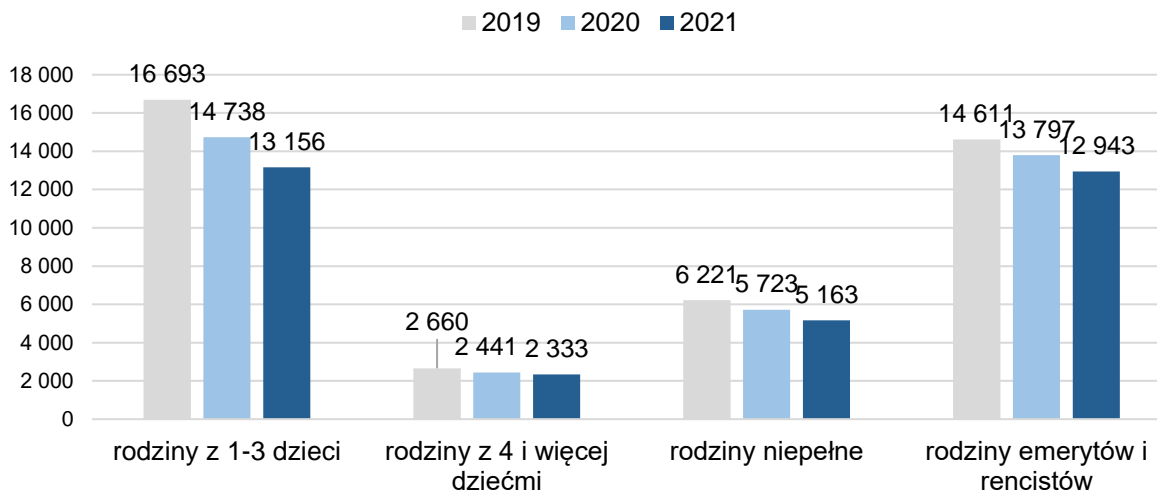
Osoby, którym przyznano decyzją świadczenia z pomocy społecznej stanowiły 2,6% ogólnej liczby ludności województwa. Oznacza to, że odnotowano spadek o 0,3 pp. wskaźnika deprivacji lokalnej tj. odsetka osób, którym przyznano decyzją świadczenia z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności. We wszystkich powiatach województwa nastąpił spadek, między 0,1 a 0,9% (powiat kościerski). Najwyższe wartości wskaźnika, minimum 4%, zanotowano w powiatach kwidzyńskim, lęborskim, sztumskim, słupskim i malborskim. Najniższy odsetek ludności, do 1,7%, korzystał ze świadczeń przyznanych decyzją w Gdańsku i Gdyni oraz w powiatach puckim i gdańskim.

Wykres 5. Wskaźnik deprivacji lokalnej w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R, BDL (%)

Dane dotyczące liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej – świadczeń i pracy socjalnej wskazują na stały ich spadek w każdej kategorii wskazanej w sprawozdawczości pomocy społecznej. Liczba rodzin z dziećmi ogółem spadła o 9,8% z 17 179 do 15 489 rodzin w 2021 roku. Spadek był bardziej dynamiczny wśród rodzin z 1-3 dziećmi – 10,7% (13 156 rodzin) niż wśród rodzin z 4 i więcej dziećmi – 4,4% (2 333 rodziny). Mniej rodzin emerytów i rencistów korzystało z pomocy społecznej w 2021 roku o 6,2%.

Wykres 6. Typologia rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R

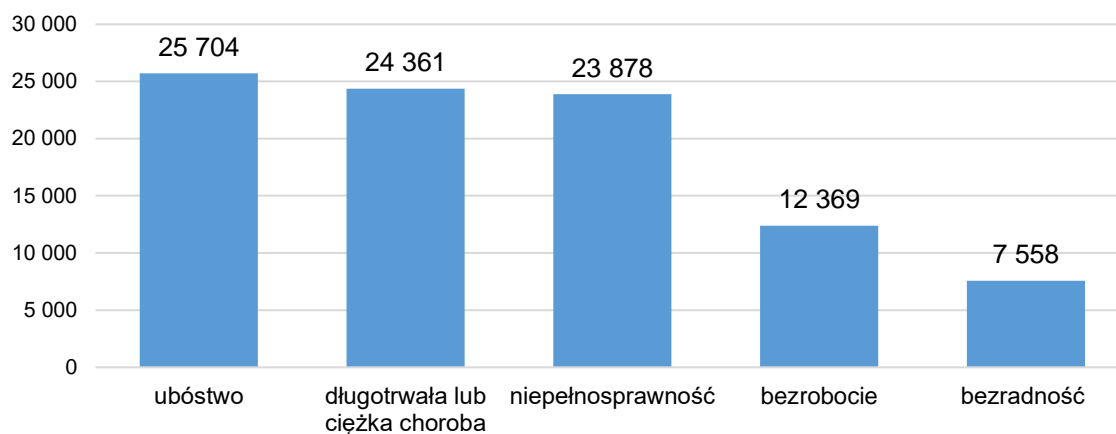

6.1. Powody przyznania pomocy

Pomoc przyznawana jest ze względu na występujące problemy osoby lub w rodzinie. Jedna rodzina może korzystać z pomocy społecznej z wielu powodów, jednakże w sprawozdawczości wykazywane są trzy główne problemy rodziny. Kolejny rok dominującymi powodami przyznania świadczeń z pomocy społecznej były ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. Z tytułu ubóstwa z pomocy skorzystało 25 704 rodzin (- 8,3%, 2,3 tys. rodzin mniej niż w roku poprzednim). Z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby skorzystało 2,5% mniej rodzin (24 361), a z niepełnosprawności 6,3% mniej rodzin (23 878). W 2021 roku rodzinom rzadziej przyznawano pomoc z powodu bezrobocia – 5,6% mniej rodzin (12 369), prawie połowa rodzin (46,5%) mieszkała na wsi. Największy jednakże spadek zanotowano w liczbie rodzin objętych pomocą z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 7 558 rodzin, tj. 12,3% mniej niż w 2020 roku.

Wykres 7. Liczba rodzin, którym przyznano pomoc według najczęściej wskazywanych powodów w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R

Jedna rodzina może korzystać z wielu powodów, w sprawozdawczości wykazywane są trzy główne problemy rodziny

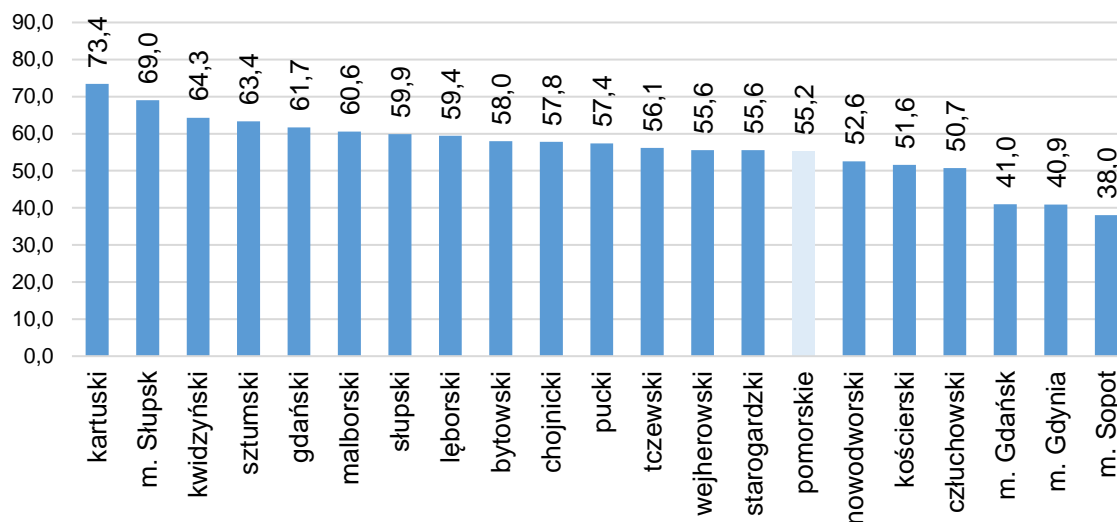
Wśród przesłanek do udzielenia pomocy, w których nastąpił wzrost liczby rodzin w 2021 roku do roku poprzedniego to bezdomność (z 3 209 do 3 318), narkomania (z 351 do 366) oraz trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy (z 3 do 25).

Tabela 15. Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R

Lata	2019	2020	2021	różnica 2021/2020	różnica % 2021/2020
ubóstwo					
liczba rodzin	30 022	28 023	25 704	-2 319	-8,3
liczba osób w rodzinach	63 117	56 753	49 498	-7 255	-12,8
długotrwała lub ciężka choroba					
liczba rodzin	27 247	24 980	24 361	-619	-2,5
liczba osób w rodzinach	50 016	44 285	41 689	-2 596	-5,9
niepełnosprawność					
liczba rodzin	28 098	25 476	23 878	-1 598	-6,3
liczba osób w rodzinach	50 953	45 634	40 458	-5 176	-11,3
bezrobocie					
liczba rodzin	13 371	13 102	12 369	-733	-5,6
liczba osób w rodzinach	35 912	34 053	31 423	-2 630	-7,7
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego					
liczba rodzin	9 492	8 618	7 558	-1 060	-12,3
liczba osób w rodzinach	32 151	29 063	25 506	-3 557	-12,2
alkoholizm					
liczba rodzin	5 332	5 008	4 829	-179	-3,6
liczba osób w rodzinach	8 059	7 315	6 907	-408	-5,6
potrzeba ochrony macierzyństwa					
liczba rodzin ogółem	5 835	5 213	4 537	-676	-13,0
liczba osób w rodzinach	29 889	26 829	23 374	-3 455	-12,9
bezdomność					
liczba rodzin	3 322	3 209	3 318	109	3,4
liczba osób w rodzinach	3 488	3 363	3 443	80	2,4
opuszczenie zakładu karnego					
liczba rodzin	751	804	806	2	0,2
liczba osób w rodzinach	1 077	1 128	1 095	-33	-2,9
przemoc w rodzinie					
liczba rodzin	783	772	660	-112	-14,5
liczba osób w rodzinach	2 633	2 595	2 346	-249	-9,6
narkomania					
liczba rodzin	328	351	366	15	4,3
liczba osób w rodzinach	443	472	495	23	4,9
zdarzenia losowe					
liczba rodzin	311	333	233	-100	-30,0
integracja uchodźców					
liczba rodzin	8	3	25	22	733,3

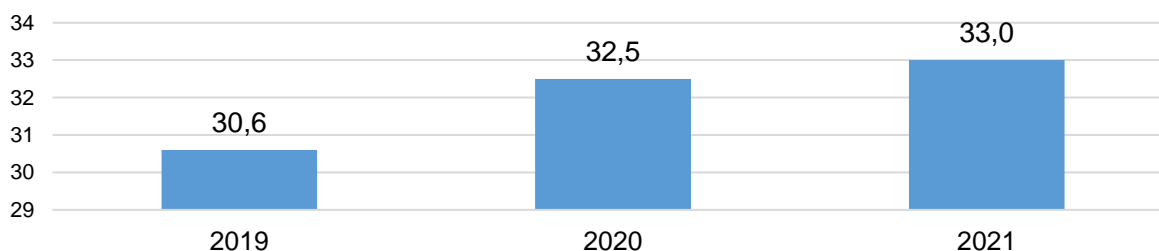
Ubóstwo było dominującym powodem udzielenia pomocy w województwie pomorskim w 2021 roku, choć z mniejszym natężeniem niż w latach poprzednich. Średnio w województwie w 55,2% rodzin wśród wszystkich rodzin objętych pomocą borykało się z problemem ubóstwa (-1,0% w porównaniu do 2020 roku), jednakże rozpiętość odsetka między powiatami jest znacząca – od 38,0% w Sopocie do 73,4% w powiecie kartuskim. W 7 powiatach nastąpił wzrost tego odsetka w stosunku do 2020 roku, najwyższy wzrost, o 15,2%, w powiecie nowodworskim.

Wykres 8. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R

Na przestrzeni ostatnich lat w województwie pomorskim stale spada odsetek osób, którym udziela się pomocy w formie świadczeń z powodu bezrobocia. Jeszcze w 2016 roku osoby w rodzinach, którym udzielono pomocy ze względu na tę właśnie przesłankę stanowiły 45,1% osób w rodzinach beneficjentów pomocy społecznej. Do 2019 roku odsetek ten regularnie spadał, osiągając wartość 30,6%. W roku oceny zanotowano 33,0%, co wskazuje na dalszy wpływ kryzysu wywołanego pandemią COVID-19 na rynek pracy.

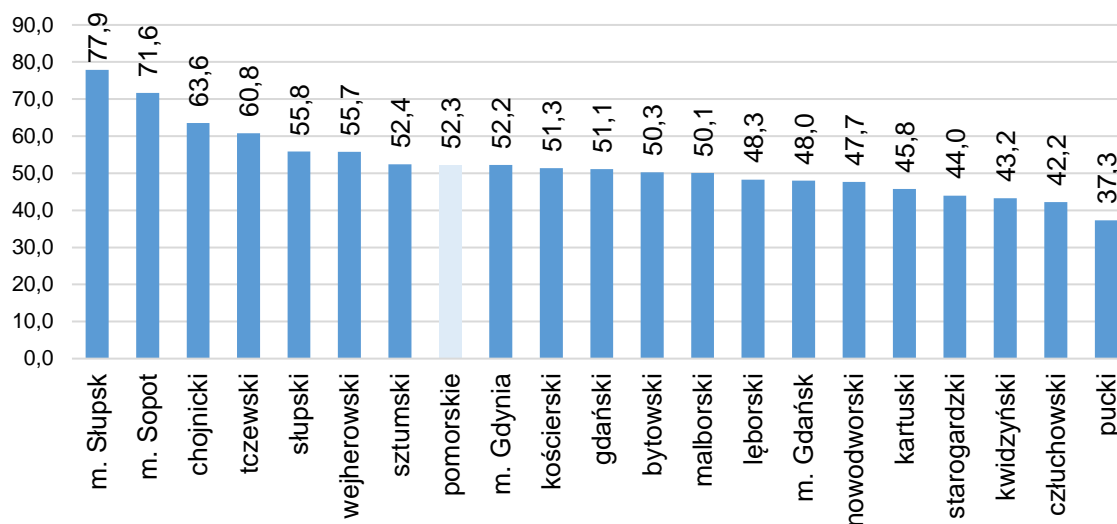
Wykres 9. Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej¹⁵ w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R

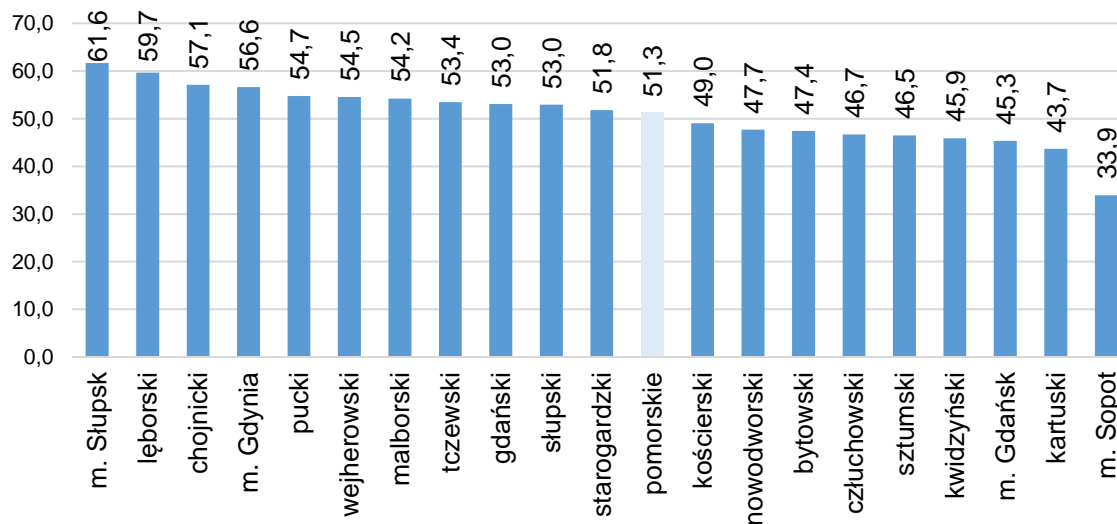
¹⁵ wskaźnik obliczany jako stosunek liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia do liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy ogółem

W strukturze powodów udzielenia pomocy społecznej nadal większą rolę zaczynają odgrywać niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba – w województwie odsetek rodzin korzystających z pomocy z powodu choroby wyniósł 52,3% (+2,2% w porównaniu do 2020 roku) a z niepełnosprawności 51,3% (+0,2%). Ma to związek z zachodzącymi zmianami demograficznymi. Na poziomie powiatów zróżnicowanie jest znaczące – z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby tylko w 5 powiatach odsetek nieznacznie spadł, między 0,3 a 3,2 pp. (w kolejności Słupsk, bytowski, człuchowski, Sopot, nowodworski). W przypadku odsetka rodzin korzystających z tytułu niepełnosprawności wśród wszystkich rodzin objętych pomocą społeczną nieznacznie wzrósł na poziomie województwa, na poziomie powiatów zmiany głównie mieściły się między 3,4% spadkiem a 4,1% wzrostem, wyjątkiem był Sopot, w którym zanotowano 9,1% spadek.

Wykres 10. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R

Wykres 11. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu niepełnosprawności w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R

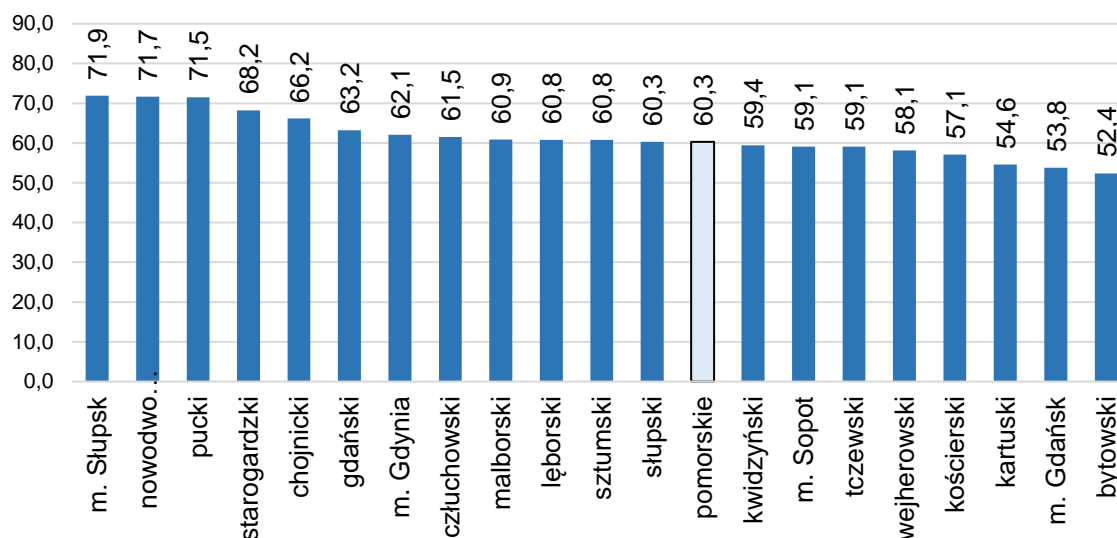

6.2. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

Podstawą przyznania świadczeń pieniężnych jest spełnianie ustawowego kryterium dochodowego, które do końca 2021 roku wynosiło dla osoby samotnie gospodarującej 701 zł natomiast dla osoby w rodzinie 528 zł. Za dochód uważa się sumę miesięcznych przychodów z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pomniejszoną o miesięczne obciążenie podatkiem dochodowym od osób fizycznych, składki na ubezpieczenia zdrowotne określone w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia oraz ubezpieczenia społeczne określone w odrębnych przepisach, a także kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób. Do dochodu nie wlicza się jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego, zasiłku celowego, pomocy materialnej mającej charakter socjalny albo motywacyjny, przyznawanej na podstawie przepisów o systemie oświaty, wartości świadczenia w naturze oraz świadczenia przysługującego osobie bezrobotnej na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z tytułu wykonywania prac społecznie użytecznych. Obok kryterium dochodowego warunkiem udzielenia świadczenia pieniężnego jest wystąpienie co najmniej jednej z okoliczności, określonych w ustawie o pomocy społecznej m.in. sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, zdarzenia losowe oraz klęski żywiołowe.

W 2021 roku świadczenia pieniężne w województwie pomorskim zostały przyznane decyzją 36 428 osobom (-8,0% w porównaniu do 2020 roku). Stanowiły one 60,3% wszystkich osób, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej (2020 – 59,1%). Liczba rodzin, których członkowie korzystali ze świadczeń pieniężnych wyniosła 35 269 (-7,0%), stanowiąc 75,7% wszystkich, którym przyznano świadczenia (2020 – 76,1%).

Wykres 12. Odsetek osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie osób, którym przyznano świadczenia ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R

Świadczeniami pieniężnymi są m.in. zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy.

We wszystkich zasiłkach obserwowany jest spadek liczby osób, którym przyznano decyzją świadczenie. Zasiłek stały przyznawany i wypłacany przez gminę, a finansowany z dotacji rządowej został przyznany 14 880 osobom w 2021 roku (-4,0% w porównaniu do roku poprzedniego). Z zasiłku okresowego korzystało 9 495 osób (10,2% mniej w 2020 roku).

Najczęstszym powodem przyznania tego zasiłku było bezrobocie (58,7%). Podobny spadek zaobserwowano w liczbie osób z zasiłkiem celowym – 28 806 osób, 9,3% mniej niż w roku poprzedzającym ocenę.

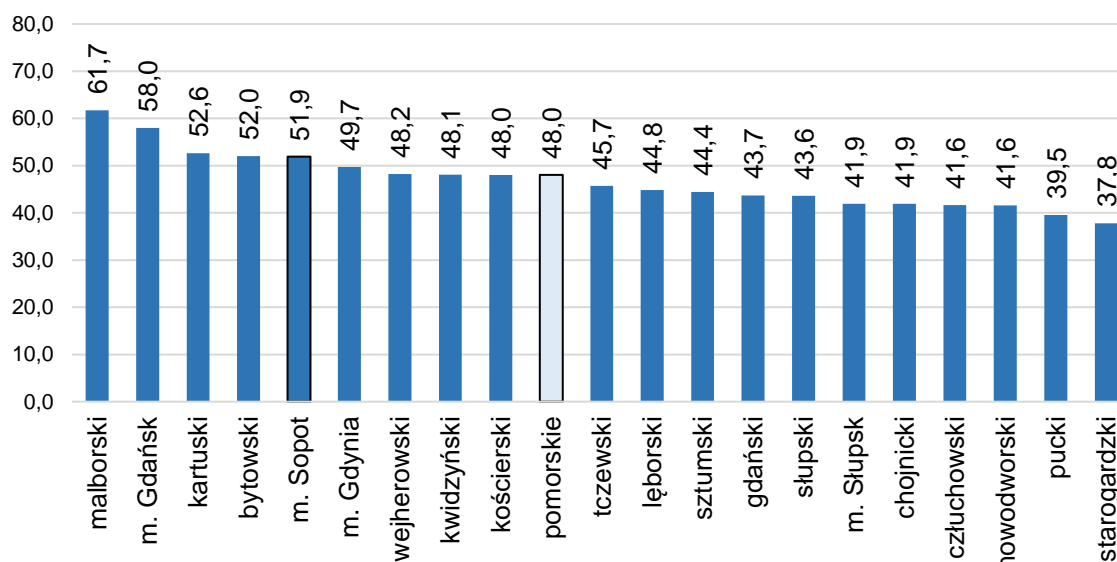
Tabela 16. Świadczenia pieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R

wyszczególnienie	2019	2020	2021
zasiłek stały	16 632	15 498	14 880
w tym dla osoby samotnie gospodarującej	13 753	13 074	12 817
zasiłek okresowy	11 291	10 573	9 495
w tym z powodu bezrobocia	5 545	5 670	5 577
długotrwałej choroby	2 681	2 064	1 669
niepełnosprawności	2 172	1 780	1 585
zasiłek celowy	32 742	31 763	28 806
w tym specjalny zasiłek celowy	7 383	6 011	5 675
zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	303	241	231

6.3. Świadczenia niepieniężne

Przyznanie świadczeń niepieniężnych nie jest uzależnione od spełnienia kryterium dochodowego, a od wystąpienia okoliczności faktycznie uzasadniających przyznanie danej formy pomocy. Wśród świadczeń niepieniężnych są m.in. posiłek, schronienie, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej, pokrycie składek ubezpieczeniowo-zdrowotnych, emerytalno-rentowych, sprawienie pogrzebu. Świadczenia niepieniężne w roku oceny zostały przyznane decyzją 29 022 osobom (-12,4% w porównaniu do roku poprzedniego), które stanowiły 48,0% wszystkich osób, którym przyznano świadczenie (2020 – 49,4%). Liczba rodzin, których członkowie korzystali ze świadczeń niepieniężnych wyniosła 20 998 (-8,7%), czyli 45,1% wszystkich rodzin, którym przyznano świadczenia (2020 – 46,1%).

Wykres 13. Odsetek osób, którym przyznano świadczenia niepieniężne w liczbie osób, którym przyznano świadczenia ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R

Ogólna tendencja spadkowa w liczbie osób, którym przyznano decyzją świadczenie niepieniężne widoczna jest szczególnie w znacznym spadku liczby osób korzystających z posiłku – w 2021 roku 17 762 osoby korzystały i było to o 18,8% mniej niż w 2020 roku. Taki sam procent spadku dotyczył liczby dzieci – o 19% do poziomu 14 942 dzieci. Trzeba podkreślić jednakże wzrost liczby osób, którym zapewniono schronienie – w 2021 roku skorzystało 2 670 osób (+13,1%).

Tabela 17. Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R

wyszczególnienie	2019	2020	2021
schronienie	2 315	2 360	2 670
sprawienie pogrzebu (liczba świadczeń)	387	360	404
posiłek	27 315	21 884	17 762
w tym dla dzieci	24 090	18 444	14 942
odpłatność gminy za pobyt w DPS	3 282	3 094	3 017

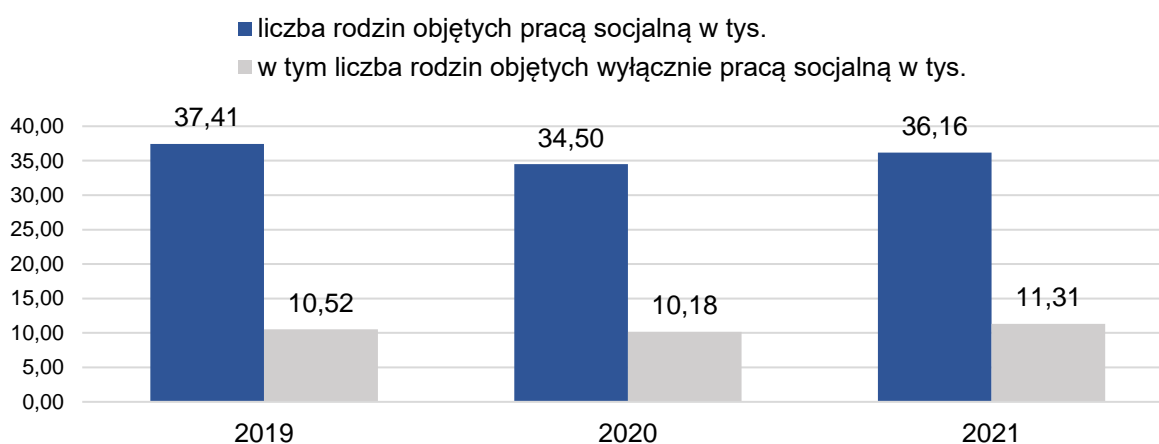
7. USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ

7.1. Praca socjalna, zawieranie kontraktów socjalnych

Praca socjalna jest działalnością zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Praca socjalna świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym przez pracownika socjalnego bez względu na posiadany dochód osoby lub rodziny. W 2021 roku liczba rodzin objętych pracą socjalną wzrosła do 36,16 tys. (75,1 tys. osób w rodzinach) po roku 2020, w którym nastąpił spadek. Średnio co trzecia rodzina mieszkała na wsi (13,45 tys.).

Wśród wszystkich rodzin objętych pracą socjalną 11,31 tys. (31,3% ogółu) korzystało wyłącznie z pracy socjalnej, bez innych świadczeń pieniężnych lub niepieniężnych z systemu pomocy społecznej. Była to najwyższa liczba rodzin w latach 2019-2021.

Wykres 14. Praca socjalna w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R

Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny. Pracownik socjalny może zawrzeć kontrakt socjalny z osobą lub rodziną w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W 2021 roku zawarto z 2 766 kontraktów obejmując nimi 3 757 osób.

7.2. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Świadczenie

usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania jest zadaniem gminy i przez nią finansowanym.

Usługi są przyznawane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona oraz osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić. Liczba osób objętych wsparciem w tej formie spadła w 2020 roku (po wieloletnim systematycznym wzroście) o 447 osób, czego powodem mogła być m.in. sytuacja epidemiczna, która ograniczyła realizację usług. W 2021 roku liczba osób ponownie wzrosła o 1,9%, do 7 671 osób. Liczba godzin usług spadła do 2,47 mln i pomimo wzrostu średniej wartości świadczenia z 19,5 do 20,2 zł to wartość świadczeń spadła o 5,1% do 49,75 mln zł (wydatek gminy pomniejszony o odpłatność osoby objętej usługami). W 2021 roku na terenie województwa pomorskiego 4 gminy nie organizowały usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania (2020 – 5 gmin).

Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi są zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej realizowanym przez gminę, a finansowanym ze środków rządowych. Zgodnie z rozporządzeniem usługi dostosowane są do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia oraz mają m.in. na celu: uczenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, kształtowanie umiejętności niezbędnych do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i społecznego funkcjonowania, motywowanie do leczenia i aktywności. Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie spadła do 1 507 osób (2020 – 1 543). Wartość udzielonych świadczeń wzrosła o 4,8% do 18,91 mln zł przy jednoczesnym spadku liczby wykonanych godzin usług. Średnia wartość świadczenia wyniosła 37,2 zł i była wyższa o 1,8 zł. 23 gminy nie realizują tego zadania.

Tabela 18. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R

wyszczególnienie	2019	2020	2021
usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania			
liczba osób w tys.	7,98	7,53	7,67
wartość świadczeń w mln zł	49,96	52,44	49,75
liczba świadczeń w mln	2,72	2,69	2,47
specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi			
liczba osób w tys.	1,80	1,54	1,51
wartość świadczeń w mln zł	17,46	18,04	18,91
liczba świadczeń w mln	0,53	0,51	0,51

8. WSPIERANIE RODZINY I SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ

Ważną częścią systemu pomocy i integracji społecznej jest obszar wspierania rodziny i system pieczy zastępczej. Obszary zostały wprowadzone ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej obowiązującą od 2012 roku.

Zadania w zakresie wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w jej środowisku zamieszkania realizowane są przez gminy. Celem działań jest nie tylko wzmocnienie roli i funkcji rodziny, ale także zapobieganie umieszczeniu dziecka/dzieci w pieczy zastępczej. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej na szczeblu gminnym organizują m.in. placówki wsparcia dziennego, rodziny wspierające, asystenturę ów rodzin.

Pieczą zastępczą sprawowana jest w przypadku niemożności zapewnienia dziecku/dzieciom opieki i wychowania przez rodziców. Pieczę zastępczą organizuje powiat. Do zadań samorządu województwa w tym obszarze należy zapewnienie funkcjonowania regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej oraz ośrodków adopcyjnych w regionie.

8.1. Wsparcie środowiskowe

Asystent rodziny prowadzi pracę z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w miejscu jej zamieszkania, udziela wsparcia i pomocy m.in. w poprawie jej sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi. W 2021 roku w województwie 2 644 rodziny korzystały ze wsparcia 227 asystentów rodzin. O ile liczba rodzin wzrosła w ciągu roku o 2,6%, o tyle liczba asystentów zmalała o 2,6%.

Tabela 19. Asystentura rodzin w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-G

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba asystentów rodziny	241	233	227
liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny	2 885	2 578	2 644

Rodzina przeżywająca trudności może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej, która pomaga opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Tworzą ją osoby z bezpośredniego otoczenia dziecka, zgodnie z zawartą umową na zwrot kosztów związanych ze wsparciem np. zajęcia w czasie wolnym. Jest to nadal słabo wykorzystywany instrument – w 2021 roku tylko w 4 jednostkach funkcjonowało 12 rodzin wspierających (2020 – 14).

Dzieci i młodzież z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych mogą korzystać z placówek wsparcia dziennego. Są one jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny, w zakresie pomocy w opiece i wychowaniu. W pracy z dzieckiem PWD współpracują z rodzicami, opiekunami, placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Uczestnictwo dzieci w zajęciach jest nieodpłatne i dobrowolne, chyba, że dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd. W 2021 roku w 100 placówkach wsparcia dziennego (96 o zasięgu gminnym i 4 o zasięgu ponadgminnym) zapewniono łącznie 2 593 miejsca. W porównaniu do roku poprzedniego liczba PWD znacznie wzrosła (15 więcej, +17,6%), tym samym liczba miejsc (320 miejsc więcej, +14,1%). Placówki mogą być prowadzone w połączonych formach. W ramach prowadzonych form w PWD powstało najwięcej placówek w formie pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę (+11), następnie opiekuńczej (+9) oraz, co ważne specjalistycznej (+5). Zgodnie z danymi sprawozdawczymi w zajęciach w placówkach uczestniczyło 3 769 dzieci i młodzieży.

Tabela 20. Placówki wsparcia dziennego w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-G, WRiSPZ-P

wyszczególnienie	2019	2020	2021
placówki wsparcia dziennego, w tym w formie <i>liczba nie jest sumą wierszy poniżej</i>	91	85	100
opiekuńczej	46	46	55
specjalistycznej	22	19	24
pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę	31	32	43
liczba miejsc	2 277	2 273	2 593

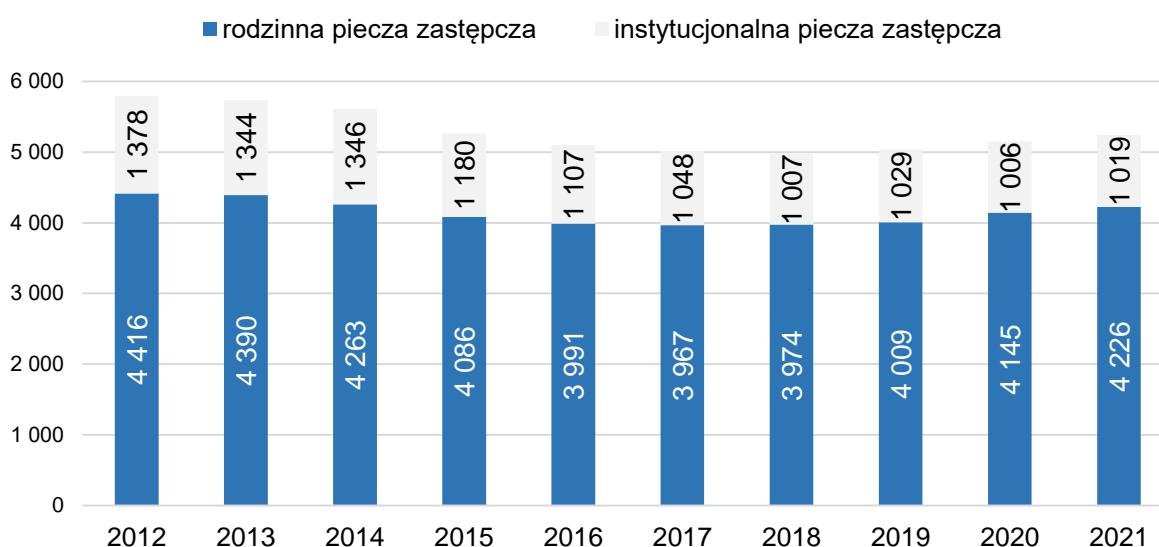
8.2. Piecza zastępcza – informacje ogólne

W przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców sprawowana jest wobec niego piecza zastępcza – w formie rodzinnej lub instytucjonalnej. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie: orzeczenia sądu; w przypadku, gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną; na wniosek rodziców dziecka, osoby trzeciej lub w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

W 2021 roku w województwie pomorskim 5 245 dzieci przebywało w pieczy zastępczej (stan na 31 grudnia). W latach 2012-2018 liczba dzieci w pieczy systematycznie spadała, z 5 794 do 4 981 dzieci. Niepokojącym zjawiskiem w kolejnych latach 2019-2021 był obserwowany regularny wzrost o łącznie 5,3%, w samym ostatnim roku o 94 dzieci więcej umieszczono w pieczy.

Pieczą zastępczą jest sprawowana w formie rodzinnej – w rodzinach zastępczych oraz rodzinnych domach dziecka – oraz instytucjonalnej – w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W pierwszej kolejności opieka winna być zapewniana w rodzinnych formach. Tym samym ważne jest, iż od czasu obowiązywania ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej systematycznie spada odsetek dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej – w 2021 roku osiągnięto najniższą wartość wskaźnika tj. 19,4%. W roku oceny zabezpieczono z rodziny naturalnej 905 dzieci w wieku do 18. roku życia i umieszczono w różnych formach pieczy zastępczej. Do rodziny naturalnej powróciło 248 dzieci.

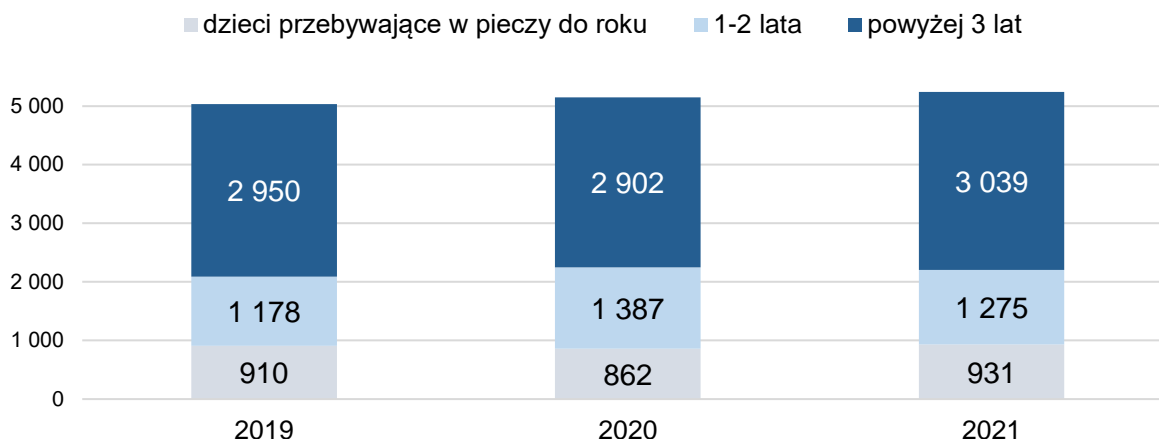
Wykres 15. Liczba dzieci w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w latach 2012-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M

Najczęstszym powodem umieszczenia dzieci w pieczy (na 31 grudnia 2021 roku) była bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 2 209 dzieci (co stanowiło 42,1%). Jest to narastający problem – liczba dzieci wzrosła w latach 2019-2021 o 16,9% z 1 889 dzieci. Drugim najczęściej występującym powodem było uzależnienie rodziców – 1 633 dzieci (31,1% wśród wszystkich dzieci). W ostatnich trzech latach nastąpił nieznaczny spadek o 3,9%, z 1 700 dzieci.

Struktura wiekowa dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w województwie pomorskim w latach 2019-2021 pokazuje, że liczba dzieci w wieku 7-18 lat jest stabilna, między 3 433 a 3 495 dzieci, około 67%. W pieczy pozostaje jednakże coraz więcej dzieci w wieku powyżej 18. roku życia, wzrost z 702 do 752 dzieci (+7,1%). Co szczególnie niepokojące, wzrasta znacząco liczba dzieci najmłodszych do 6. roku życia – z 903 dzieci w 2019 roku do 1 028 dzieci w 2021 roku (+13,8%).

Pieczą zastępczą z założenia ma charakter tymczasowy. Jak wskazują dane coraz więcej dzieci przebywa w pieczy ponad 3 lata – 3 039 dzieci w 2021 roku.

Tabela 21. Czas przebywania dzieci w pieczy zastępczej w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M

8.3. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka

W sytuacji umieszczania dziecka w pieczy w pierwszej kolejności winna być brana pod uwagę możliwość umieszczenia dziecka/dzieci w pieczy rodzinnej. W województwie pomorskim od 2017 roku systematycznie rośnie liczba dzieci umieszczanych w pieczy rodzinnej, w latach 2019-2021 to aż 217 dzieci więcej (+5,4%). Spośród wszystkich 4 226 dzieci w pieczy rodzinnej, prawie połowa (44,4%, 1 875 dzieci) przebywała w rodzinach spokrewnionych, które tworzą dziadkowie lub rodzeństwo dziecka. Co piąte dziecko (22,0%, 929 dzieci) przebywało w rodzinie niezawodowej, którą tworzą osoby spokrewnione z dzieckiem w dalszej linii lub osoby niespokrewnione z dzieckiem – zanotowano wzrost liczby dzieci w tych rodzinach o 7,6% (2019 – 863 dzieci). Taki sam poziom wzrostu, tj. 7,6%, z 554 do 596 dzieci, odnotowano w rodzinach zawodowych, którą tworzą osoby niespokrewnione z dzieckiem, zawodowo opiekujące się dziećmi i otrzymujące wynagrodzenie za pracę. W rodzinnych domach dziecka umieszczono 826 dzieci (+7,3%).

Tabela 22. Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej ogółem, z tego:	4 009	4 145	4 226
rodziny zastępcze spokrewnione	1 822	1 872	1 875
rodziny zastępcze niezawodowe	863	922	929
rodziny zastępcze zawodowe, w tym:	554	559	596
pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	99	104	104
specjalistyczne	80	77	71
rodzinne domy dziecka	770	792	826

Priorytetowe umieszczanie dzieci w pieczy rodzinnej wpływa na liczbę funkcjonujących rodzin zastępczych. Liczba rodzin niezawodowych wzrosła w latach 2019-2021 z 624 do 658

rodzin (+5,4%). Rodzicielstwo zawodowe jest sukcesywnie wzmacniane – liczba rodzin zawodowych wzrosła z 195 do 208 (+6,7%). Jednakże spadła liczba rodzin zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i funkcję specjalistyczną oraz rodzinnych domów dziecka (z 111 do 107 w 2021 roku).

Tabela 23. Rodzinna piecza zastępcza w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P

wyszczególnienie	2019	2020	2021
rodzinna piecza zastępcza – liczba rodzin – ogółem, z tego:	2 347	2 398	2 411
rodziny zastępcze spokrewnione	1 417	1 450	1 438
rodziny zastępcze niezawodowe	624	646	658
rodziny zastępcze zawodowe, w tym:	195	193	208
rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	35	32	32
rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne	37	35	35
rodzinne domy dziecka	111	109	107

Zadaniem organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest prowadzenie naboru oraz organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka. W 2021 roku przeszkolono najwięcej kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe – 163 osoby, następnie na rodziny zastępcze spokrewnione – 135 osób. W zawodowych formach było to 27 osób, które zostały przygotowane do pełnienia funkcji rodziny zawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka.

Tabela 24. Szkolenia na kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P

liczba osób przeszkolonych na kandydatów na:	2019	2020	2021
rodziny zastępcze spokrewnione	163	103	135
rodziny zastępcze niezawodowe	137	152	163
rodziny zastępcze zawodowe	19	18	27
prowadzących rodzinne domy dziecka	6	3	9

8.4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze

Instytucjonalna piecza zastępcza sprawowana jest w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej oraz regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej. W 2021 roku na terenie województwa pomorskiego funkcjonowało 81 placówek opiekuńczo-wychowawczych (o 2 więcej niż w roku poprzedzającym) oraz 1 regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna, prowadzona przez Samorząd Województwa Pomorskiego.

Wśród POW na terenie województwa pomorskiego najwięcej placówek było typu socjalizacyjnego tj. 69 (2 więcej niż w 2020 roku). Bez zmian pozostała liczba placówek typu interwencyjnego – 16, rodzinnego – 8 oraz 1 placówka typu specjalistyczno-

terapeutycznego. 14 placówek łączyło zadania placówki socjalizacyjnej i interwencyjnej. Wzrosła liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych na zlecenie powiatów przez organizacje pozarządowe, z 30 POW w latach 2019-2020 do 31 w 2021 roku.

Tabela 25. Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym według typu: <i>liczba nie jest sumą wierszy poniżej</i>	74	79	81
socjalizacyjnego	64	67	69
interwencyjnego	11	16	16
specjalistyczno-terapeutycznego	1	1	1
rodzinnego	8	8	8
regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna	1	1	1

Tabela 26. Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w tym według typu:	1 066	1 099	1 056
socjalizacyjnego	924	944	900
interwencyjnego	69	83	83
specjalistyczno-terapeutycznego	9	9	9
rodzinnego	64	63	64
regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna	45	45	45

Liczba dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej w analizowanym okresie utrzymywała się na podobnym poziomie. Po jednorocznym spadku ponownie w 2021 roku wzrosła liczba dzieci w POW typu interwencyjnego, z 37 do 59 dzieci (+59,5%). Z opieki w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego w każdym roku korzystało 9-10 dzieci.

Tabela 27. Liczba dzieci w pieczy instytucjonalnej w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w tym według typu:	984	961	974
socjalizacyjnego	856	854	841
interwencyjnego	57	37	59
specjalistyczno-terapeutycznego	9	10	9
rodzinnego	62	60	65
regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna	45	45	45

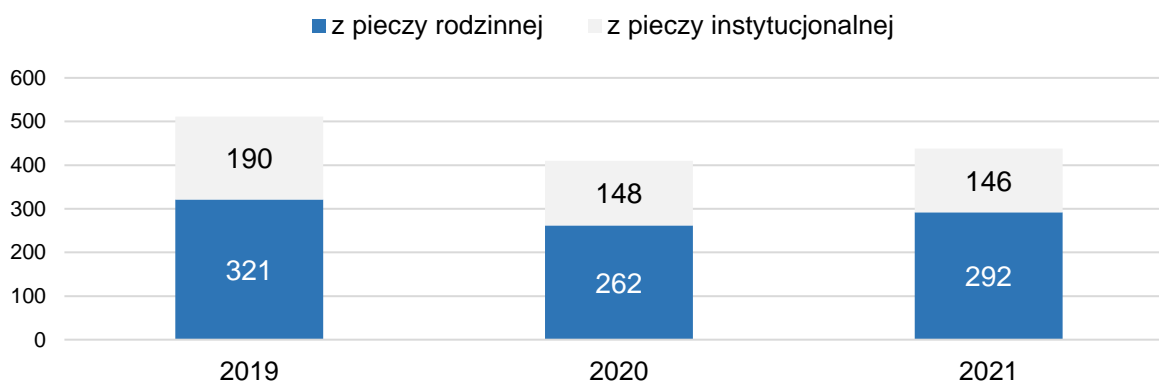
W placówkach opiekuńczo-wychowawczych najwięcej dzieci było w wieku od 7. do 17. roku życia (2021 – 877 dzieci, 82,9% wśród dzieci w POW). Dzieci poniżej 10. roku życia

w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (z wyjątkiem placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego) mogą przebywać tylko w szczególnie uzasadnionych okolicznościach. Z dostępnych danych sprawozdawczych liczba dzieci poniżej 7. roku życia w POW po spadku w 2020 roku (41 dzieci) ponownie wzrosła do poziomu 57 dzieci. Wśród nich 35 dzieci przebywało w placówkach typu socjalizacyjnego i interwencyjnego (2020 – 24 dzieci).

8.5. Usamodzielnianie wychowanków pieczy zastępczej

Osobą usamodzielnianą jest osoba opuszczająca, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą. W roku 2021 pieczę zastępczą w województwie pomorskim opuściło 438 osób, z tego 292 osób (66,7%) z pieczy rodzinnej oraz 146 osób (33,3%) z pieczy instytucjonalnej.

Wykres 16. Liczba wychowanków opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P

Wychowankowie opuszczający pieczę zastępczą najczęściej zakładali własne gospodarstwo domowe – w 2021 roku 345 osób, 78,8% (2019 – 357 osób, 69,9%). Liczba osób, które powróciły do rodziny naturalnej systematycznie spadała w latach 2019-2021, z 60 do 35, przy czym większość wychowanków była z pieczy instytucjonalnej (2019 – 41 osób, 2021 – 25 osób).

Tabela 28. Liczba wychowanków opuszczających pieczę zastępczą w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, z tego:	511	410	438
powrócili do rodzin naturalnych	60	48	35
założyli własne gospodarstwo domowe	357	292	345
inne	94	70	58

Usamodzielniającym się wychowankom, którzy opuścili pieczę zastępczą przyznaje się pomoc na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie oraz udziela się

pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i w uzyskaniu zatrudnienia. Najwięcej świadczeń usamodzielniającym się wychowankom udzielono na pomoc na kontynuowaniu nauki – 8 539 stanowiących 81,1% wszystkich świadczeń. Wysokość pomocy na kontynuowanie nauki wynosi nie mniej niż 500 zł miesięcznie. Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych stanowiły 12,1% świadczeń. Łącznie powiaty wydatkowały 6,9 mln zł na świadczenia dla usamodzielniających się wychowanków.

Tabela 29. Liczba świadczeń udzielonych usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba świadczeń udzielonych wychowankom opuszczającym pieczę zastępczą, z tego:	12 100	11 615	10 533
pomoc na kontynuowanie nauki	9 910	9 376	8 539
pomoc na usamodzielnienie	240	232	263
pomoc na zagospodarowanie	205	268	227
pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych	1 628	1 624	1 272
pomoc w uzyskaniu zatrudnienia	117	115	232

8.6. Ośrodki adopcyjne

Adopcja, inaczej przysposobienie (od łac.: adoptio przybranie, usynowienie), jest uznaniem dziecka innych rodziców, z którym nie ma więzi biologicznej, za własne. Ma ona wymiar psychologiczny i prawny. Dziecko i nowi rodzice mają więc względem siebie takie same prawa i obowiązki, jakie istnieją między potomstwem a jego biologicznymi rodzicami.¹⁶ Pomędzy tymi stronami powstają takie same prawa i obowiązki, jakie istnieją pomiędzy dzieckiem a jego naturalnymi rodzicami.

Zgłoszenie dziecka do adopcji przekazywane jest do ośrodka adopcyjnego działającego na terenie województwa, w którym przebywa dziecko. W województwie pomorskim funkcjonują dwa ośrodki: Pomorski Ośrodek Adopcyjny – jednostka budżetowa Województwa Pomorskiego (prowadzący wojewódzki bank danych o dzieciach z terenu województwa pomorskiego oczekujących na przysposobienie) oraz ośrodek Fundacji „Dla Rodziny” prowadzony na zlecenie Województwa do 31 grudnia 2022 roku.

Prowadzenie procedur przysposobienia oraz przygotowanie kandydatów do przysposobienia dziecka stanowi wyłączną kompetencję ośrodka adopcyjnego. Liczba osób przeszkolonych w 2021 roku tj. 165 wróciła do porównywalnego poziomu sprzed pandemii COVID-19. Liczba szkoleń nie przekłada się bezpośrednio na liczbę dzieci przysposobionych – po widocznym spadku w 2020 roku (o 28,2%, z 117 do 84), w 2021 roku nastąpił wzrost o 17,9%, do 99 dzieci, które zostały zaadoptowane. Prawie połowa (47,5%) to dzieci w wieku od 1 do 4 lat.

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/rodzina/oooinformacje-ogolne> stan na dn. 09.05.2022

Liczba dzieci przysposobionych, które posiadały orzeczenie o niepełnosprawności systematycznie spada – w 2021 roku to tylko 8.

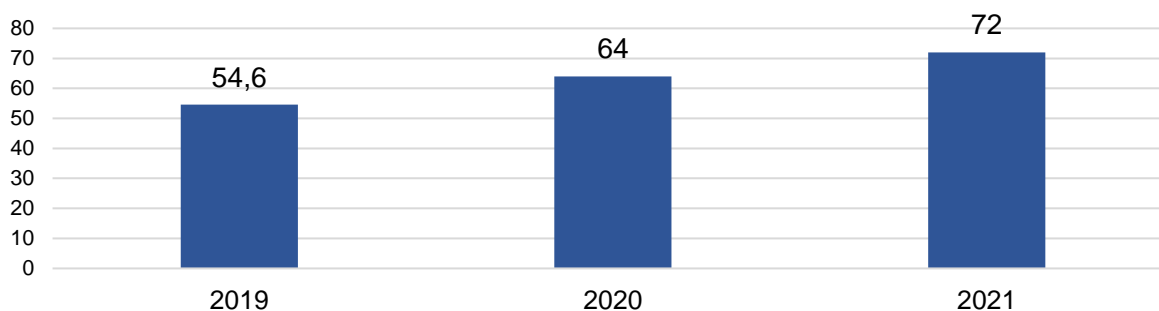
Tabela 30. Dzieci przysposobione i szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-M

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba dzieci przysposobionych, z tego w wieku:	117	84	99
poniżej 1 roku	8	9	10
od 1 roku do 4 lat	78	47	47
od 5 do 9 lat	30	26	30
10 i więcej lat	1	2	12
liczba dzieci przysposobionych z orzeczeniem o niepełnosprawności	12	11	8
szkolenia prowadzone przez ośrodki adopcyjne dla kandydatów na rodziny przysposabiające – liczba osób	159	117	165

9. REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Zadanie realizowane jest zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, finansowane z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i środków własnych powiatu. W ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami realizowane były zadania pomocowe, tj. pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się; turnusy rehabilitacyjne; zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny; dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki; dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika. Ponadto, realizowany był program „Aktywny Samorząd” w 4 obszarach: likwidacja bariery transportowej, likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym, likwidacja barier w poruszaniu się, pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej.

W 2021 roku pomorskie powiaty wydatkowały ze środków własnych i PFRON 72 mln, obserwowana jest stała tendencja zwyżkowa tej kwoty (wzrost o 31,9% od 2019 roku, prognoza na 2022 wskazuje na dalszy wzrost o 6,9%, tj. 77 mln).

Wykres 17. Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatów) w latach 2019-2021 w mln zł, źródło: OZPS

9.1. Realizacja wybranych zadań

W 2021 roku 5 088 osób z niepełnosprawnościami uzyskało pomoc w formie turnusu rehabilitacyjnego i był znaczący wzrost w stosunku roku poprzedniego (2020 – 3 217, +58,2%). Tym samym wzrosła wartość dofinansowania na to zadanie z 4,0 do 7,3 mln zł (+82,5%).

Wartość dofinansowania na zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, zakup środków pomocniczych, sprzętu rehabilitacyjnego również znacząco wzrosła, o 27,4%, z 9,5 do 12,1 mln zł. Liczba osób z niepełnosprawnościami, które uzyskały dofinansowanie wzrosła zaledwie o 1,4%, z 11 442 do 11 604 osób.

Podobna zależność obserwowana była w zakresie pomocy na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się. Choć kwota dofinansowania wzrosła o 40,4%, z 5,7 do 8,0 mln zł, to liczba osób, które uzyskały dofinansowanie wzrosła w mniejszym stopniu, tj. 13,7%, z 1 814 do 2 062.

W ramach rehabilitacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami w 2021 roku dofinansowano 139 imprez dla 4 548 osób z niepełnosprawnościami. Wartość dofinansowania na ten cel wyniosła 707,5 tys. zł. Zadanie było realizowane na szerszą skalę po roku pandemii w 2020 roku.

Tabela 31. Dofinansowanie wybranych zadań rehabilitacji społecznej w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
turnusy rehabilitacyjne – liczba osób	3 937	3 217	5 088
wartość dofinansowania w mln zł	4,5	4,0	7,3
zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny - liczba osób	12 027	11 442	11 604
wartość dofinansowania w mln zł	8,8	9,5	12,1
pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się - liczba osób	1 387	1 814	2 062
wartość dofinansowania w mln zł	4,0	5,7	8,0

wyszczególnienie	2019	2020	2021
dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki - liczba dofinansowanych imprez	191	97	139
liczba niepełnosprawnych uczestników	7 963	2 903	4 548
wartość dofinansowania w tys. zł	506,2	385,9	707,5

9.2. Program „Aktywny Samorząd”

W ramach programu „Aktywny Samorząd”, którego celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji, w 2021 roku udzielono 2 764 świadczenia (+1,4% w porównaniu do 2019) na kwotę 12,5 mln zł (+14,7%).

Tabela 32. Program „Aktywny Samorząd” w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba świadczeń	2 863	2 725	2 764
wartość dofinansowania w mln zł	9,7	10,9	12,5

10. KADRA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH POMOCY SPOŁECZNEJ

10.1. Pracownicy jednostek i pracownicy socjalni

W systemie pomocy społecznej funkcjonują ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, miejskie ośrodki pomocy rodzinie, regionalny ośrodek polityki społecznej, ośrodki interwencji kryzysowej, ośrodki wsparcia, domy pomocy społecznej. We wszystkich jednostkach w województwie pomorskim w 2021 roku zatrudnionych było 7 210 osób. Najwięcej osób pracowało w OPS – 2 955 osób, stanowiących 41,0% ogółu, następnie 37,1% w domach pomocy społecznej (2 675 osób) oraz ośrodkach wsparcia (1 101 osób, 15,3%).

Bezpośrednią pomoc osobom i rodzinom potrzebującym wsparcia w ich miejscu zamieszkania zapewnia pracownik socjalny. Do jego zadań należą m.in. prowadzenie pracy socjalnej, udzielanie informacji, wskazówek, porad, przeprowadzanie rodzinnych wywiadów środowiskowych, kwalifikowanie do uzyskania świadczeń na podstawie analizy, diagnozy i oceny zjawisk indywidualnych i społecznych, pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych, współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowaniu, wdrożeniu oraz rozwijaniu regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej ukierunkowanych na podniesienie jakości życia.

W roku 2021 we wszystkich pomorskich ośrodkach pomocy społecznej oraz w powiatowych centrach pomocy rodzinie pracowało 3 430 osób, spośród których 1 127 osób to pracownicy socjalni (2020 – 1 173, 2019 – 1 193).

W 2021 roku wskaźnik w zakresie specjalizacji w zawodzie pracownika socjalnego w województwie pomorskim wzrósł w stosunku do roku poprzedniego i wyniósł 49,7% (2020 – 48,3%). Wskaźnik ten obliczany jest jako stosunek liczby pracowników socjalnych posiadających specjalizację I lub II stopnia w zawodzie pracownik socjalny do liczby wszystkich pracowników socjalnych w OPS/PCPR i wskazuje na profesjonalizację kadr.

10.2. Wymóg ustawy liczby zatrudnionych pracowników socjalnych

Ustawa o pomocy społecznej nakłada na ośrodki pomocy społecznej obowiązek zatrudnienia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy, w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2 000 mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących. Jednocześnie ustawa wskazuje, iż ośrodek pomocy społecznej zatrudnia w pełnym wymiarze czasu pracy nie mniej niż 3 pracowników socjalnych. W dalszym ciągu część ośrodków pomocy społecznej nie spełnia powyższych wymagań ustawowych – w 2021 roku dotyczyło to 27 ośrodków, stanowiących 22,0% wszystkich. Wśród najmniejszych ośrodków 14 OPS nie zatrudnia przynajmniej 3 pracowników socjalnych. Kolejnych 13 ośrodków nie spełnia żadnego z dwóch pozostałych wymagań tj. liczby pracowników proporcjonalnie do liczby mieszkańców oraz liczby osób i rodzin korzystających z pracy socjalnej.

Utworzenie i utrzymywanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym.

10.3. Szkolenia kadr

Wyzwania polityki społecznej powodują konieczność doskonalenia kompetencji pracowników pomocy i integracji społecznej i organizacji pozarządowych.

Wsparcie kadr Centrów Usług Społecznych (w województwie w 2021 roku działały 2) realizowane było również poza projektowo (w ramach środków UMWP) i odpowiadało wymaganiom zgodnym z rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie szkoleń dla pracowników centrum usług społecznych. Zorganizowano szkolenia dla pracowników nowopowstałych centrów usług społecznych, w ramach której przeprowadzono szkolenia z trzech modułów: szkolenie specjalizacyjne z zakresu zarządzania i organizacji usług

społecznych, szkolenie specjalizacyjne z zakresu opracowywania i realizacji indywidualnych planów usług społecznych oraz szkolenie specjalizacyjne z zakresu organizacji społeczności lokalnej.

Elementem rozwoju kadr były również szkolenia „Strategie wspierające pracę z osobami uzależnionymi lub uwikłanymi w przemoc – dialog motywujący i model osobowości według Roberta Diltsa” dla gminnych zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie pomorskim oraz szkolenia pn. „Praca zespołu interdyscyplinarnego i grup roboczych z osobami stosującymi przemoc w rodzinie” dla członków gminnych zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie z terenu województwa pomorskiego.

11. INNE RODZAJE POMOCY I ŚWIADCZEŃ

11.1. Świadczenie wychowawcze 500+

Świadczenie wychowawcze, tzw. 500+ to kwota miesięczna wypłacane na każde dziecko do ukończenia 18. roku życia, przyznawana bez dodatkowych warunków, bez względu na dochód rodziców. Świadczenie przysługuje bez względu na stan cywilny rodziców. W przypadku rodziców rozwiedzionych wsparcie otrzyma ten rodzic, który faktycznie sprawuje opiekę nad dzieckiem. W sytuacji, gdy dziecko zgodnie z orzeczeniem sądu jest pod opieką naprzemienną rodziców, świadczenie wychowawcze przysługuje każdemu z rodziców w wysokości połowy kwoty za dany miesiąc. Kwota świadczeń w województwie pomorskim w 2021 roku wyniosła 2,66 mld zł (+0,8%, 2020 – 2,64 mld zł).

11.2. Świadczenia rodzinne i alimentacyjne

Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Przyznawany jest na okres zasiłkowy, tj. od 1 listopada do 31 października następnego roku. Podstawą do nabycia prawa do zasiłku rodzinnego oraz dodatków do zasiłku rodzinnego jest spełnienie kryterium dochodowego, które w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie może przekroczyć kwoty 674 zł. Jeśli członkiem rodziny jest dziecko posiadające orzeczenie o niepełnosprawności lub umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności, kryterium dochodowe wynosi 764 zł na członka rodziny. Wysokość powyższych kwot ogłoszonych w Rozporządzeniu Rady Ministrów 2018 roku nie uległy zmianie w rozporządzeniu w 2021 roku. W roku 2021 ze świadczeń rodzinnych w województwie pomorskim w każdym miesiącu korzystało średnio 45 648 rodzin, spadek o 20 408 rodzin, 30,9% od 2019 roku. Kwota wypłaconych świadczeń spadła z 294,17 mln zł w 2019 roku do 229,7 mln zł w 2021 roku (-21,9%).

Tabela 33. Świadczenia rodzinne w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
średniomiesięczna liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz dodatkami oraz korzystających z jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka	66 056	54 291	45 648
kwota zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami ogółem wypłaconych w ciągu roku w mln zł	294,17	258,44	229,70

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje osobie, która ma zasądzone alimenty na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli jego egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia to przysługują osobie uprawnionej: do ukończenia 18 roku życia; do ukończenia nauki w szkole lub szkole wyższej, jednak nie dłużej niż do ukończenia 25 roku życia; bezterminowo, jeżeli osoba uprawniona legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują w wysokości bieżąco ustalonych alimentów, jednak nie więcej niż 500 zł. W 2021 roku ze świadczenia z funduszu alimentacyjnego skorzystało 15 063 osób z 9 747 rodzinach. Od 2019 liczba osób spadła o 10,7% (2019 – 16 862 osoby). W konsekwencji ogólna kwota świadczeń spadła z 85,9 do 78,9 mln zł w latach 2019-2021 (-8,5%).

Tabela 34. Fundusz alimentacyjny w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
liczba osób	16 862	15 615	15 063
liczba rodzin	10 768	10 067	9 747
ogólna kwota świadczeń w mln zł	85,9	80,9	78,6

11.3. Świadczenia opiekuńcze

Do świadczeń opiekuńczych wypłacanych przez samorzady należą: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje: niepełnosprawnemu dziecku; osobie z niepełnosprawnością w wieku powyżej 16. roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności; osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21. roku życia; osobie, która ukończyła 75 lat. W roku 2021 w województwie pomorskim samorzady udzieliły 1 010 155 świadczeń na kwotę 217,9 mln złotych.

Specjalny zasiłek opiekuńczy natomiast udzielany jest z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej i przysługuje: matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka,

osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną, innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności – jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współdziałania, na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, albo osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. W roku 2020 w województwie pomorskim samorządy udzieliły 20 361 tego typu świadczeń na kwotę 12,5 mln złotych.

Tabela 35. Liczba świadczeń opiekuńczych w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
zasilek pielęgnacyjny – ogółem	998 231	998 883	1 010 155
zasilek pielęgnacyjny – dla niepełnosprawnego dziecka	202 080	209 476	222 712
zasilek pielęgnacyjny – przyznany osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności	507 143	497 272	490 934
zasilek pielęgnacyjny – przyznany osobie, która ukończyła 75 lat	23 036	21 185	18 715
zasilek pielęgnacyjny przyznany osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia	265 972	270 950	277 794
świadczenie pielęgnacyjne	132 302	150 563	168 702
specjalny zasilek opiekuńczy	32 974	27 298	20 361
świadczenia opiekuńcze ogółem – zasilek pielęgnacyjny, świadczenia pielęgnacyjne, specjalny zasilek opiekuńczy	1 163 507	1 176 744	1 199 218

Tabela 36. Kwota świadczeń opiekuńczych w mln zł w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
zasilek pielęgnacyjny – ogółem	189,0	215,4	217,9
zasilek pielęgnacyjny – dla niepełnosprawnego dziecka	38,2	45,1	48,0
zasilek pielęgnacyjny - przyznany osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności	96,0	107,3	105,9
zasilek pielęgnacyjny – przyznany osobie, która ukończyła 75 lat	4,4	4,6	4,0
zasilek pielęgnacyjny – przyznany osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia	50,4	58,4	59,9
świadczenie pielęgnacyjne	208,1	272,6	329,5
specjalny zasilek opiekuńczy	20,2	16,8	12,5
świadczenia opiekuńcze ogółem – zasilek pielęgnacyjny, świadczenia pielęgnacyjne, specjalny zasilek opiekuńczy	417,3	504,8	559,9

Świadczenie pielęgnacyjne przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. W roku 2021 w województwie pomorskim samorzady udzieliły 168 702 świadczenia na kwotę 329,5 mln złotych.

11.4. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne

O dodatek mieszkaniowy ubiegać może się każdy – niezależnie, czy mieszka w mieszkaniu komunalnym, spółdzielczym, własnościowym czy domu prywatnym. Istotny jest jedynie niski dochód, metraż zajmowanego lokalu i tytuł prawny do lokalu. Jeśli ktoś nie ma tytułu prawnego, musi przedstawić potwierdzenie, że ma uprawnienie do lokalu socjalnego lub zamiennego. Zryczałtowany dodatek energetyczny stanowi natomiast częściową rekompensatę kosztów opłat ponoszonych z tytułu opłat za energię elektryczną. Dodatek przysługuje tzw. odbiorcy wrażliwemu energii elektrycznej, czyli osobie pobierającej dodatek mieszkaniowy. Zgodnie z ustawą – Prawo energetyczne odbiorcą wrażliwym energii elektrycznej jest osoba, której przyznano dodatek mieszkaniowy, która jest stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym.

W roku 2021 w województwie pomorskim z dodatków mieszkaniowych skorzystało 22 877 gospodarstw domowych (mniej o 2,2% w porównaniu do roku poprzedniego), które otrzymały świadczenia na łączną kwotę 44,7 mln zł (+7,5% w stosunku do 2020 roku). Z dodatków energetycznych skorzystały 5 454 gospodarstwa domowe (-8,1%) otrzymując świadczenia na kwotę 642,8 tys. zł (-0,6%).

Tabela 37. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
dodatki mieszkaniowe			
liczba gospodarstw domowych	27 671	23 401	22 877
kwota świadczeń w mln zł	44,6	41,6	44,7
dodatki energetyczne			
liczba gospodarstw domowych	6 745	5 936	5 454
kwota świadczeń w tys. zł	746,9	646,7	642,8

12. PROJEKTY REALIZOWANE PRZEZ ROPS W 2021 ROKU

Realizacja projektów finansowanych ze środków pochodzących z funduszy europejskich umożliwi ROPS prowadzenie ważnych działań rozwojowych w regionie. W 2021 roku kontynuowano projekty z lat poprzednich, jak również realizowano projekty mające na celu przeciwdziałać negatywnym skutkom COVID-19. Zakończył się projekt „Model na więcej”,

w którym wypracowany został model zlecania zadań publicznych PES przez JST oraz projekt „Pomorskie S.O.S.” w obszarze wsparcia placówek całodobowych. W 2021 roku rozpoczęły się dwa projekty: „SELF Social Ecosystem Leads The Future” nakierowany na rozwój lokalnego w oparciu o sektor ekonomii społecznej oraz projekt „Pomorskie Dzieciom” oferujący wsparcie w walce z epidemią COVID-19 w obszarze pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej

12.1. Kooperacja – efektywna i skuteczna [PO WER 2014-2020]

Województwo Pomorskie/ROPS w ramach Działania 2.5 Skuteczna Pomoc społeczna, Osi priorytetowej II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 realizował jako partner projekt „Kooperacja – efektywna i skuteczna”.

Projekt realizowany jest od 1 kwietnia 2018 roku do 30 grudnia 2022. Wartość projektu wynosi 31 604 368,34 zł, w tym wkład Europejskiego Funduszu Społecznego wynosi 26 636 161,64 zł (84,28%).

Celem projektu jest wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych dla gmin miejsko-wiejskich, popularyzacja deinstytucjonalizacji (DI) oraz centrów usług społecznych (CUS) w ramach Makroregionu II obejmującego województwa zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie, wielkopolskie, warmińsko-mazurskie i lubuskie.

Projekt przyczyni się do realizacji celu szczegółowego nr 2 POWER: Wzmocnienie potencjału instytucji działających na rzecz włączenia społecznego poprzez:

- utworzenie modelu kooperacji/sieci współpracy podmiotów instytucji pomocy i integracji społecznej z podmiotami innych polityk sektorowych jak: edukacja, zdrowie, kultura, sport, sądownictwo i policja oraz wprowadzenie nowego profilu usług opartego o wzajemną współpracę i wykorzystanie potencjału tych instytucji w działaniach na rzecz włączenia społecznego osób/rodzin. Model polegający na wypracowaniu i wzmocnieniu mechanizmów współpracy różnych podmiotów ma doprowadzić w konsekwencji do komplementarnego podejścia do świadczonych usług na rzecz włączenia społecznego;
- podjęcie działań minimalizujących w jak największym stopniu skutki COVID-19 oraz ograniczających rozprzestrzenianie się wirusa na terenie województw tworzących partnerstwo. W okresie trwania pandemii jak również zabezpieczenie instytucji w przypadku nawrotu epidemii w przyszłości. Wsparcie skierowane w okresie trwania pandemii pozwoli na zapewnienie właściwego poziomu pracy wybranych instytucji;
- popularyzację CUS oraz upowszechnienie procesu DI.

W wyniku podjętych działań w ramach projektu w 2021 roku:

- przeprowadzono spotkania upowszechniające 3 modele kooperacji: dla gmin miejskich, gmin miejsko-wiejskich i gmin wiejskich
- przekazano II turę wsparcia w formie pomocy rzeczowej przekazując środki ochrony indywidualnej (rękawiczki ochronne, maseczki, półmaski, fartuchy jednorazowe) 36 podmiotom (głównie hospicjom domowym) na terenie województwa pomorskiego w związku z sytuacją epidemiczną
- zorganizowano doradztwo specjalistyczne dla Centrum Usług Społecznych w Czersku.

12.2. Model na więcej [PO WER 2014-2020]

Projekt „Model na więcej” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego realizowany był przez Centrum Inicjatyw Obywatelskich w partnerstwie z Witkac Sp. z o.o., Samorządem Województwa Pomorskiego oraz hiszpańskim stowarzyszeniem Asociacion Smilemundo z Barcelony.

Projekt realizowano od 01 lipca 2017 roku do 31 marca 2021 roku. Wartość projektu wyniosła 812 870,00 zł, w tym wkład funduszy europejskich to 766 455,12 zł (94,3%).

Celem projektu było wypracowanie w porozumieniu z partnerem zagranicznym rozwiązania w zakresie współpracy jednostek samorządu terytorialnego (JST) z podmiotami ekonomii społecznej (PES) w zakresie dostarczania usług publicznych, w tym opiekuńczych, zdrowotnych, transportowych, lokalnego recyklingu i utrzymania czystości. Przygotowanie modelowego rozwiązania bazowało na doświadczeniach samorządu Barcelony, powodując z jednej strony zwiększenie zainteresowania wprowadzaniem klauzul społecznych przez JST, z drugiej umożliwiając PES rozwiązania, które wzmocnią i uczynią je partnerem przygotowanym do realizacji zadań publicznych zleczanych przez JST.

W ramach projektu:

- wypracowano model zlecania zadań publicznych PES przez JST;
- stworzono narzędzie edukacyjne wspierające wdrażanie modelu – internetowe narzędzie, gdzie dostępne są dokumenty przydatne dla wdrażających Model, linki do publikacji i aktów prawnych związanych z Modelem oraz bazę podmiotów ekonomii społecznej, potencjalnych realizatorów zamówień publicznych;
- wdrożono Model stosowania klauzul społecznych, m.in. Zarząd Województwa Pomorskiego przyjął uchwałę w sprawie rekomendacji stosowania w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Pomorskiego i wojewódzkich samorządowych jednostkach organizacyjnych zrównoważonych zamówień publicznych;

- powstał podręcznik dla JST dotyczący stosowania klauzul społecznych, w ramach upowszechniania projektu wszystkie JST w województwie pomorskim otrzymały informację o możliwości korzystania z narzędzia.

12.3. Partnerstwo dla Rodziny [PO WER 2014-2020]

Województwo Pomorskie/ROPS w partnerstwie z innymi województwami realizuje projekt „Partnerstwo dla Rodziny” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym. Projekt realizowany jest przez Województwo Wielkopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu wraz z trzema partnerami: Województwem Lubuskim – Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Zielonej Górze, Województwem Pomorskim – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Województwem Zachodniopomorskim – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.

Projekt realizowany jest od 1 października 2019 roku do 31 grudnia 2022 roku. Wartość projektu wynosi 5 134 692,50 zł., w tym wkład Europejskiego Funduszu Społecznego to 4 327 518,83 zł (84,3%).

Celem projektu jest objęcie bezpłatnym wsparciem 3 082 pracowników i przedstawicieli instytucji oraz służb zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Cel projektu jest spójny z wojewódzkimi programami wsparcia rodziny i pieczy zastępczej i zostanie osiągnięty przez podniesienie wiedzy i umiejętności uczestników poprzez udział w szkoleniach:

- dla kadry zarządzającej;
- na temat budowania lokalnego systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz pozyskiwania środków na ten cel;
- z zakresu stosowania prawa;
- kompetencji osób bezpośrednio pracujących z dziećmi i rodzinami;
- dla organów kontrolnych wojewody;
- dla służb współpracujących i tworzących system wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz adopcji.

Realizacja powyższych bloków tematycznych - poprzez podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności uczestników - przyczyni się do wdrażania nowych rozwiązań w ramach realizowania ustawy, co z kolei spowoduje intensyfikację działań na rzecz dziecka i rodziny oraz wpłynie na doskonalenie systemu pieczy zastępczej.

Do końca 2021 roku zrealizowano 8 szkoleń stacjonarnych i 20 szkoleń online dla 599 pracowników i przedstawicieli instytucji zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ustawy.

12.4. Standard mieszkalnictwa wspomaganego [PO WER 2014-2020]

Województwo Pomorskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Solidarni „Plus” oraz Towarzystwem Wspierania Potrzebujących „Przystań” realizuje projekt dofinansowany z Funduszy Europejskich „Wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, z uwzględnieniem możliwości finansowania tego rozwiązania”.

Projekt realizowany jest w okresie od 1 stycznia 2018 roku do 31 grudnia 2022 roku. Wartość projektu wynosi 10 175 999,99 zł, w tym wkład Europejskiego Funduszu Społecznego to 8 576 332,79 zł (84,3%).

Celem projektu jest wypracowanie rozwiązań umożliwiających niezależne życie osobom z niepełnosprawnością fizyczną, zgodnie z ideą przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności.

Projekt realizowany jest zgodnie z „Ogólnoeuropejskimi wytycznymi dotyczącymi przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności”. Opracowano standard mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnością fizyczną (uwzględniający specyficzne potrzeby i możliwości tych osób) i realizowano jego wdrażanie w 5 gminach na terenie województwa pomorskiego tj. Brusy, Człuchów, Kościerzyna, Sierakowice i Przechlewo. W 2021 roku rozpoczęły się roboty budowlane – prace adaptacyjno-remontowe w 3 lokalach (Kościerzyna, Kamienica Królewska w gminie Sierakowice, Huta w gminie Brusy) – mające na celu ich dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnością fizyczną. Zastosowane rozwiązania architektoniczne przeszły audyt Fundacji Polska Bez Barrier pod kątem zapewnienia dostępności oraz projektowania uniwersalnego.

Planowane efekty projektu to oprócz powstania 5 mieszkań wspomaganego dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, wzrost jakości usług realizowanych na rzecz osób z niepełnosprawnością fizyczną w środowisku lokalnym oraz zapewnienie opieki w środowisku lokalnym osobom zagrożonym koniecznością umieszczenia w całodobowych formach opieki instytucjonalnej.

W ramach PO WER przekazywana była pomoc rzeczowa na działania związane z przeciwdziałaniem pandemii COVID-19 dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

poprzez organizacje i samorządy wspierające ją na co dzień. Ostatnie wnioski na pomoc w ramach tego projektu zostały rozpatrzone w marcu 2021 roku.

12.5. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej [RPO WP 2014-2020]

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej realizuje projekt pozakonkursowy w ramach Działania 06.03. Ekonomia społeczna Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego „Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022”.

Projekt realizowany jest od 1 stycznia 2019 roku do 31 października 2023 roku. Wartość projektu to 2 604 433,66 zł, w tym dofinansowanie z Unii Europejskiej w kwocie 2 213 768,61 zł (85%).

Celem projektu jest podjęcie działań pozwalających na prowadzenie skutecznej i efektywnej polityki wspierania rozwoju ekonomii społecznej w regionie, poprzez wykorzystywanie odpowiednich narzędzi koordynacji, wyznaczenie kierunków rozwoju ekonomii społecznej uwzględniając uwarunkowania bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej i potrzeb beneficjentów bezpośrednich. Celem szczegółowym projektu jest zapewnienie funkcjonowania szerokiej sieci współpracy między instytucjami – administracją publiczną, organizacjami, podmiotami ekonomii społecznej oraz światem biznesu i nauki – oraz promocja ekonomii społecznej w regionie i zapewnienie spójności działania pomorskich Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej.

W 2021 roku w ramach projektu¹⁷ realizowane były przedsięwzięcia, które miały na celu m.in. rozwój sektora ES takie jak: wsparcie i sieciowanie ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES) m.in. poprzez organizację Pomorskiego Forum OWES 2021 w listopadzie 2021 roku, rozwój współpracy międzysektorowej np. poprzez wsparcie 10. Forum Inicjowania Rozwoju, upowszechnienie idei ekonomii społecznej oraz poprawę konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej (w tym przedsiębiorstw społecznych) m.in. poprzez organizację stoisk wystawienniczych podczas 761. Jarmarku Św. Dominika. W kontekście upowszechniania idei ekonomii społecznej w regionie realizowana była działalność promocyjna m.in. prowadzenie strony na facebook'u – Pomorska Ekonomia Społeczna oraz produkcja filmów promocyjnych. W ramach ww. projektu realizowano również działania, które miały na celu sieciowanie oraz standaryzowanie centrów i klubów integracji społecznej.

¹⁷ Źródło: Raport o stanie województwa pomorskiego w 2021 roku

12.6. SELF Social Ecosystem Leads The Future [COSME 2014-2020]

Projekt współfinansowany z programu COSME na lata 2014-2020, za który odpowiada Agencja Wykonawcza ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw (EASME) Komisji Europejskiej realizowany był w partnerstwie Wspólnoty Autonomicznej Kantabrii (Hiszpania) – Lider, Regionu Planowania Vidzeme (Łotwa), Regionu Lombardia (Włochy) oraz Województwa Pomorskiego, reprezentowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego.

Projekt realizowany był od lutego 2021 roku do lutego 2022 roku. Całkowita wartość projektu wyniosła 108 051,54 euro, w tym dofinansowanie ze środków UE 99 981,39 euro. Po stronie Województwa Pomorskiego wartość projektu wyniosła 28 507,81 euro, w tym 26 712,03 euro pochodziło ze środków UE.

Celem projektu było poszukiwanie skutecznych rozwiązań w zakresie rozwoju lokalnego w oparciu o sektor ekonomii społecznej, mających przyczynić się do wzmocnienia odporności społeczności lokalnych na kryzysy m.in. COVID-19.

Zasadniczą część projektu stanowiły trzy Misje Ekonomii Społecznej (Social Economy Missions), będące zbiorem warsztatów, sesji wymiany dobrych praktyk oraz wizyt studyjnych w formie on-line i tradycyjnej w partnerskich regionach. Dyskutowano na temat doświadczeń w poszczególnych branżach, zbierano pomysły na mierzenie zmian, jakich oczekują przedstawiciele sektora ekonomii społecznej oraz wypracowywano sposoby skutecznej promocji i upowszechniania ekonomii społecznej.

12.7. Pomorskie Dzieciom [RPO WP 2014-2020]

Województwo Pomorskie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, Poddziałanie 6.2.2 Rozwój usług społecznych realizuje projekt „Pomorskie dzieciom” służący przeciwdziałaniu negatywnych skutków epidemii COVID-19 lub innych chorób zakaźnych.

Projekt realizowany jest od 1 stycznia 2021 roku do 30 czerwca 2023 roku. Wartość projektu wynosi 20 000 000 zł, w tym dofinansowanie wynosi 18 000 000 zł (ze środków EFS – 17 mln zł – tj. ok. 94,44% oraz 1 mln zł ze środków dotacji celowej budżetu państwa), natomiast wkład własny, zabezpieczony przez Województwo Pomorskie wynosi 2 000 000 zł.

Celem projektu jest wsparcie w walce z epidemią COVID-19 w obszarze pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej. Podmiotami uprawnionymi są jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, osoby prawne, w tym: kościelne osoby prawne, prowadzące zgodnie z rejestrami Wojewody Pomorskiego placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną lub hospicja domowe dla dzieci, lub realizujące zadania organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

Efektom projektu będzie objęcie wsparciem 2 515 dzieci przebywających w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka, w instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz objętych opieką hospicjów domowych, poprzez zapewnienie im wsparcia psychologicznego, rehabilitacyjnego, wolontarystycznego i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, jak również wsparcie 639 pracowników placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz pracowników hospicjów domowych dla dzieci poprzez wzmocnienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych i motywacji do zwiększonego zaangażowania w sytuacji zagrożenia epidemicznego.

Projekt realizowany jest w formule grantowej. Do końca 2021 roku podmioty uprawnione złożyły 44 wnioski o udzielenie grantów łącznie dla 102 grantobiorców, podpisano łącznie 39 umów o udzielenie grantów oraz przekazano środki finansowe na ich realizację.

12.8. Pomorskie S.O.S [RPO WP 2014-2020]

Województwo Pomorskie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, Poddziałanie 5.4.2 Zdrowie na rynku pracy realizował projekt „Pomorskie S.O.S.” służący ograniczeniu negatywnych skutków wystąpienia COVID-19.

Projekt realizowano od 1 lutego 2020 roku do 28 lutego 2021 roku. Wartość projektu wyniosła 9 814 926,29 zł, w tym wkład Europejskiego Funduszu Społecznego 8 342 687,35 zł (85%).

Celem projektu było łagodzenie skutków epidemii COVID-19 oraz przeciwdziałania jej negatywnym konsekwencjom poprzez ograniczanie czynników ryzyka w miejscu pracy w stosunku do osób znajdujących się w grupie szczególnego ryzyka, jakimi są pracownicy zapewniający usługi medyczne, bytowe, opiekuńcze, oraz personel gospodarczy i obsługi 82 podmiotów, które na terenie województwa pomorskiego świadczą całodobową opiekę (wsparcie) osobom starszym, przewlekle lub terminalnie chorym, tzn. domów pomocy społecznej, zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, hospicjów stacjonarnych.

W ramach projektu udzielano granty podmiotom prowadzącym i tworzącym domy pomocy społecznej, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, hospicja stacjonarne na zapewnienie środków ochrony indywidualnej pracownikom ww. podmiotów, środków oraz sprzętu do dezynfekcji, wyposażenia izolatek, usług dekontaminacji pomieszczeń, niezbędnych do odkażenia i zniwelowania skutków wywołanych przez obecność wirusa COVID-19. Łącznie wsparciem objęto 85 podmiotów oraz 486 pracowników tam zatrudnionych.

13. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

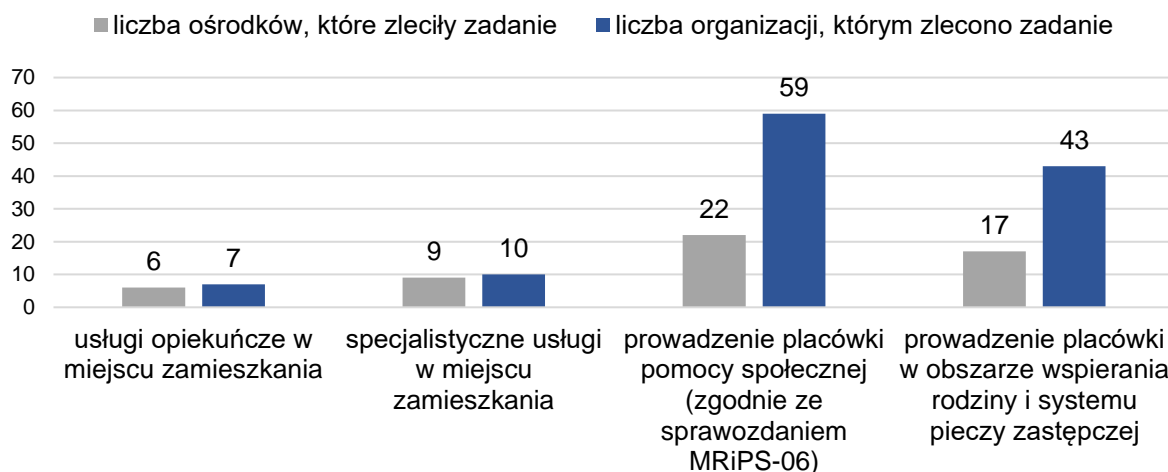
Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie określa ramy współpracy samorządu z organizacjami we wskazanych sferach pożytku publicznego. Współpraca powinna odbywać się na zasadach: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności. Choć podejmowanie współpracy z organizacjami przez samorząd nie jest obowiązkiem, to włączenie społeczności lokalnych i organizacji działających w obszarze włączenia społecznego jest ważne ze względu na ich wiedzę, doświadczenie i wpływ na możliwości stosowanych rozwiązań będących najbliższą częścią społeczności.

13.1. Współpraca OPS/PCPR/MOPR

W sprawozdaniu jednorazowym przesłanym przez ROPS do wszystkich OPS, PCPR, MOPR 51,8% wśród wszystkich ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie, miejskich ośrodków pomocy społecznej w województwie pomorskim zadeklarowało współpracę z organizacjami pozarządowymi w 2021 roku.

Zlecenia w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie najczęściej dotyczyły prowadzenia placówek. Najwięcej zleceń dotyczyło prowadzenia placówki pomocy społecznej – 22 ośrodki współpracowały łącznie z 59 organizacjami (wartość przekazanych dotacji wyniosła 45,3 mln zł). Prowadzenie placówki z obszaru wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej było nieznacznie rzadsze – 17 jednostek współpracowało łącznie z 43 organizacjami (wartość przekazanych dotacji wyniosła 26,9 mln zł). Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania – 12 ośrodków podjęło współpracę w tym zakresie, w tym 3 ośrodki zlecają zarówno podstawowe, jak i specjalistyczne usługi opiekuńcze.

Wykres 18. Zlecenie wybranych usług organizacjom pozarządowym w 2021 roku, źródło: sprawozdanie jednorazowe ROPS

Organizacje pozarządowe realizują również zadania w trybie zamówień publicznych. W 2021 roku 7 OPS w województwie zadeklarowało zastosowanie klauzul społecznych, były to Kartuzy, Sierakowice, Kościerzyna, Sadlinki, Nowy Staw, Stegna, Władysławowo.

13.2. Współpraca Samorządu Województwa Pomorskiego

Priorytetem współpracy Samorządu Województwa Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi w 2021 roku był rozwój skutecznego i powszechnego systemu wsparcia tworzonego przez i dla organizacji pozarządowych w celu pełnego wykorzystania potencjału obywatelskiego opartego na wartościach, zasadach dostępności, zasobach i zaangażowaniu mieszkańców Pomorza oraz równym traktowaniu i włączaniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zgodnie z zapisami § 6 Programu Współpracy Samorządu Województwa Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na rok 2021 realizacja zadań publicznych w trybie otwartych konkursów ofert została zaplanowana łącznie na kwotę 9 072 000 zł przez następujące komórki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego: Departament Edukacji i Sportu (DES), Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS), Departament Turystyki (DT), Departament Kultury (DK), Departament Zdrowia (DZ).

W 2021 roku wysokość środków z budżetu Samorządu Województwa Pomorskiego udzielonych na dofinansowanie zadań publicznych zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym oraz podmiotom określonym w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w ramach otwartych konkursów ofert wyniosła 8 860 684 zł oraz 71 520 zł na dotacje w trybie art. 19a (środki finansowe przekazane na podstawie zawartych umów), tj. 97,7% zaplanowanych środków. Był to istotny, bo aż 15,6%, wzrost kwoty dotacji w porównaniu do roku poprzedniego (2020 – 7 724,1 tys. zł). W całym roku dofinansowane podmioty wykorzystały 8 828 154,29 zł, co stanowiło 98,8% przekazanej kwoty. Różnica pomiędzy przyznaną a wykorzystaną kwotą dotacji wynika z faktu niewykorzystania przez organizacje pozarządowe otrzymanej dotacji w 100% lub rezygnacji z realizacji umowy.

W obszarze wsparcia organizacji pozarządowych po raz kolejny ogłoszono otwarty konkurs ofert na wspieranie prowadzenia i rozwoju powiatowych Centrów Wsparcia dla pomorskich organizacji pozarządowych m.in. w zakresie doradztwa, mentoringu, organizacji szkoleń i warsztatów oraz organizacji powiatowych spotkań sieciujących. Celem wzmocnienia potencjału NGO ogłoszono także konkurs na dofinansowanie wkładu własnego NGO realizujących projekty współfinansowane ze środków zewnętrznych, podjęto współpracę ze Stowarzyszeniem KLON/JAWOR przy zbieraniu danych do raportu „Badanie kondycji III sektora w województwie pomorskim”.

Wśród wszystkich departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego najwięcej środków na zadania zlecone w trybie otwartych konkursów w 2021 roku przeznaczył Departament Edukacji i Sportu na działania w obszarze sportu – ponad 4,4 mln zł. Poniżej w tabeli szczegółowe dane dot. zlecenia zadań publicznych w trybie otwartych konkursów.

Tabela 38. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań w ramach otwartych konkursów ofert w zł w 2021 roku, źródło: sprawozdanie z realizacji Programu współpracy SWP z organizacjami pozarządowymi za rok 2021

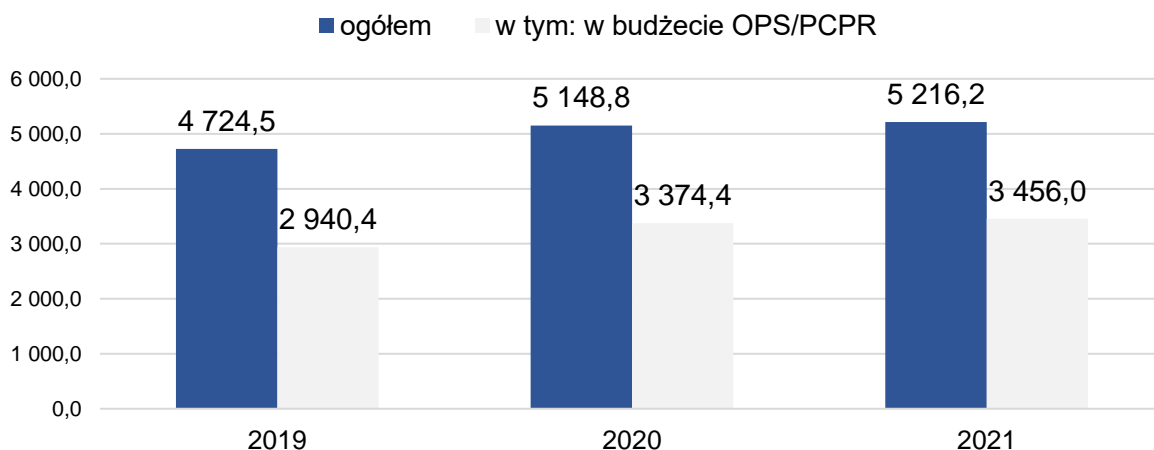
obszar zadań publicznych / departament	środki przekazane na podstawie zawartych umów w zł	poziom wykorzystania w %
ogółem	8 932 204	98,8%
Rozwój kultury w województwie pomorskim (DK)	1 900 000	95,5%
Rozwój turystyki i krajoznawstwa w województwie pomorskim (DT)	100 000	96,5%
Wspieranie realizacji zadań z zakresu sportu powszechnego, Wspieranie realizacji szkolenia i organizacji współzawodnictwa dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo, Wspieranie realizacji imprez sportowych (DES sport)	4 456 000	99,9%
Opracowanie Programu wsparcia Liderów Młodzieżowych oraz Programu wsparcia Opiekunów Liderów Młodzieżowych (DES edukacja)	10 000	100,0%
Ochrona i promocja zdrowia, w tym działalność lecznicza (DZ)	60 000	88,0%
Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych (ROPS – środki PFRON)	1 100 000	100,0%
Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym (ROPS)	180 000	100,0%
Działalność na rzecz wspierania rodziny (ROPS)	400 000	100,0%
Działalność na rzecz osób w wielu emerytalnym (ROPS)	210 000	99,7%
Pomoc społeczna (ROPS)	236 520	100,0%
Działalność na rzecz organizacji pozarządowych (ROPS)	120 000	100,0%
Dofinansowanie wkładów własnych (ROPS)	46 784	100,0%
Rozwój wspólnot i społeczności lokalnych (ROPS)	112 900	99,7%

14. ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI W POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻECIE JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Dane prezentowane poniżej zostały przygotowane w całości na podstawie wartości przekazanych przez OPS i PCPR województwa pomorskiego do ROPS w formularzu OZPS, Rozdział 7. Zgodnie z Objasnieniami do formularza wielkości wydatków dotyczyły wykonania budżetu jednostki za dany rok, zgodnie ze sprawozdaniem Rb-28, bez wskazania źródła finansowania (ze środków własnych czy dotacji rządowej).

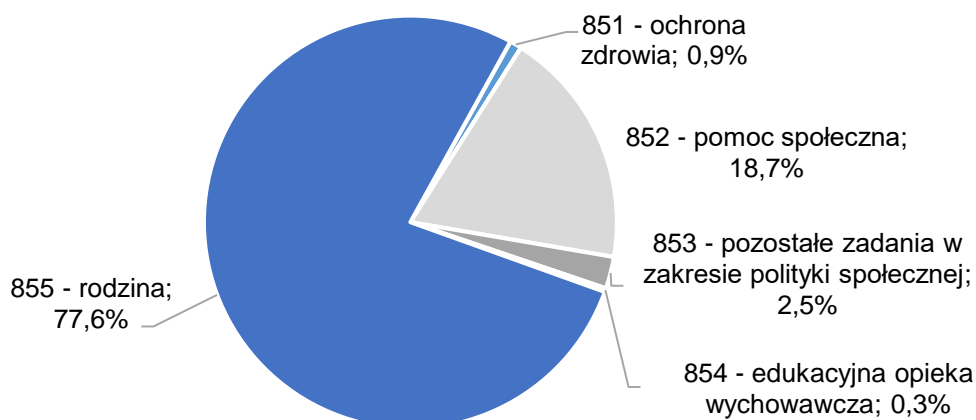
Wydatki ogółem na zadania w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej systematycznie rosną, w latach 2019-2021 o 10,4% do poziomu 52,2 mld zł. Z wyższą dynamiką rósł poziom wydatków z budżetów ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, o 17,5%, do kwoty 34,6 mld zł.

Wykres 19. Środki finansowe JST (bez zadań SWP) na wydatki w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach ogółem w mln zł w latach 2019-2021, źródło: OZPS

W 2021 roku najwyższe wydatki zostały poniesione w Dziale 855 Rodzina – 4 046,2 mln zł, następnie 976 mln zł w Dziale 852 Pomoc społeczna. Pozostałe wydatki były znacząco niższe i wynosiły odpowiednio: 130,1 mln zł w Dziale 853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, 48,9 mln zł w Dziale 851 Ochrona zdrowia oraz 15,1 mln w Dziale 854 Edukacyjna opieka wychowawcza.

Wykres 20. Struktura wydatków JST (bez zadań SWP) w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach w % w 2021 roku, źródło: OZPS

W większości Rozdziałów klasyfikacji finansowej w 2021 roku nastąpił wzrost wydatków w stosunku do roku poprzedniego. Największy wzrost zanotowano w Rozdziale 85231 Pomoc dla cudzoziemców z 21,7 do 252,6 tys. zł. Spadek wydatków wykazany został w zasiłkach stałych i składkach na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w CIS. Na uwagę

zasługuje fakt znaczącego spadku wydatku w Rozdziale 85504 - wspieranie rodzin o 81,8% ze względu na przeniesienie wypłaty świadczenia z programu „Dobry start” z gminy do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Tabela 39. Środki finansowe JST (bez zadań SWP) na wydatki w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach w podziale na działy i rozdziały w mln zł w latach 2019-2021, źródło: OZPS

wyszczególnienie	2019	2020	2021
ogółem	4 724,5	5 148,8	5 216,2
w tym: w budżecie OPS/PCPR	2 940,4	3 374,4	3 456,0
851 Ochrona zdrowia	45,5	44,1	48,9
85153 Przeciwdziałanie narkomanii	4,0	3,2	5,0
85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi	41,5	40,9	43,9
852 Pomoc społeczna	1 173,4	916,1	976,0
85202 Domy pomocy społecznej	269,0	289,3	305,8
85203 Ośrodki wsparcia	61,8	67,7	79,5
85205 Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	3,2	3,2	3,8
85213 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w CIS	7,4	7,1	6,9
85214 Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	45,6	44,1	44,3
85215 Dodatki mieszkaniowe	43,0	43,3	46,7
85216 Zasiłki stałe	86,8	83,2	78,8
85218 PCPR	16,4	17,6	18,9
85219 OPS	491,2	203,5	221,6
85220 Jednostki specjalistycznego poradnictwa, mieszkania chronione i OIK	8,0	7,4	9,0
85228 Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	72,8	79,3	85,2
85230 Pomoc w zakresie dożywiania	40,7	37,4	38,3
85231 Pomoc dla cudzoziemców	0,1	0,0	0,3
85232 Centra integracji społecznej	2,7	2,7	3,4
85278 Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	0,1	0,0	0,0
85295 Pozostała działalność	24,5	30,4	33,3
853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	99,5	116,7	130,1
85311 Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	10,6	12,0	12,3
85321 Zespoły orzekania o niepełnosprawności	9,4	10,4	11,2
85324 PFRON	34,1	38,0	44,4
85395 Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	45,5	56,4	62,2
854 Edukacyjna opieka wychowawcza	18,0	15,4	15,1

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za rok 2021

wyszczególnienie	2019	2020	2021
85415 Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	14,2	11,5	11,1
85416 Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	3,8	3,9	4,0
855 Rodzina	3 388,1	4 056,5	4 046,2
85501 Świadczenie wychowawcze	2 034,7	2 660,1	2 688,9
85502 Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	985,0	1 005,3	1 037,4
85504 Wspieranie rodziny	102,4	109,7	20,0
85505 Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	55,8	59,4	62,8
85506 Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	0,3	1,0	1,2
85507 Dzienni opiekunowie	0,3	0,5	0,2
85508 Rodziny zastępcze	125,2	130,9	142,2
85510 Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	75,2	78,4	80,0
85513 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne	9,2	11,2	13,4
85514 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby przebywające na urlopach wychowawczych, za osoby zatrudnione jako nianie oraz za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem	0,0	0,0	0,1
85578 Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	0,1	0,0	0,0

15. WNIOSKI KOŃCOWE I REKOMENDACJE

Poniżej tabela wniosków i rekomendacji w najistotniejszych obszarach wynikających z danych zawartych w niniejszym dokumencie. Bez wątpienia wyzwania polityki społecznej są m.in. zmiana struktury świadczeniobiorców pomocy społecznej, starzenie się społeczeństwa oraz stan zdrowia ludności. W kolumnie „Interwencja SWP” wskazane zostały propozycje działań, których realizatorem w imieniu Samorządu Województwa Pomorskiego może być Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
I. Sytuacja osób niesamodzielnych, wymagających opieki i wsparcia			
1.	<ul style="list-style-type: none"> – W strukturze świadczeń z systemu pomocy społecznej wzrasta udział rodzin, którym udzielono pomocy z powodu niepełnosprawności i długotrwałej choroby. – W 4 gminach województwa pomorskiego nie udzielono pomocy w postaci usług opiekuńczych (zadanie własne gminy). 	<ul style="list-style-type: none"> – Zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osób niesamodzielnych oraz osób z zaburzeniami psychicznymi. – Wzmacnianie systemu opieki wytchnieniowej umożliwiającej lepsze funkcjonowanie osób o szczególnych potrzebach oraz szerokie wsparcie opiekunów osób zależnych pozwalające na ich aktywność zawodową, społeczną. 	<ul style="list-style-type: none"> – Badanie potrzeb osób korzystających ze wsparcia w miejscu zamieszkania. – Promowanie wśród JST dobrych praktyk w zakresie usług opiekuńczych z uwzględnieniem narzędzi ekonomii społecznej. – Upowszechnianie informacji oraz wspieranie JST w pozyskiwaniu środków na opiekę wytchnieniową, Centra opiekuńczo-mieszkalne m.in. Fundusz Solidarnościowy.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
2.	<ul style="list-style-type: none"> – Zwiększona dostępność dla korzystających z placówek zapewniających wsparcie dzienne w środowisku zamieszkania. – Zwiększające się zapotrzebowanie na usługi w środowiskowych domach samopomocy (137 osób oczekujących). – Zapewnianie wsparcia w ramach mieszkalnictwa chronionego. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zwiększanie liczby miejsc w klubach samopomocy, dziennych domach pomocy, środowiskowych domach samopomocy wzmacniających wsparcie w najbliższym otoczeniu osoby potrzebującej. – Rozbudowa sieci mieszkań chronionych, w tym treningowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Upowszechnianie informacji oraz wspieranie JST w pozyskiwaniu środków zewnętrznych m.in. Program „Senior+”. – Badanie sytuacji społecznej i zdrowotnej uczestników placówek dziennych.
3.	<ul style="list-style-type: none"> – Bardzo wysokie zapotrzebowanie na opiekę całodobową dla osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych, osób w podeszłym wieku. Oprócz 45 domów pomocy społecznej w województwie funkcjonowało 85 placówek komercyjnych. – Konieczność utrzymania miejsc całodobowych – co dziesiąta osoba w DPS jest osobą leżącą. 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój zróżnicowanych zdeinstytucjonalizowanych form pomocy osobom z niepełnosprawnościami, chorym lub w podeszłym wieku. 	<ul style="list-style-type: none"> – Wielowymiarowa diagnoza sytuacji społecznej i zdrowotnej osób przebywających w całodobowych placówkach. – Przygotowanie Regionalnego Planu Deinstytucjonalizacji. – Realizacja projektów wspierających rozwój mieszkalnictwa wspomaganego i usług społecznych świadczonych w środowiskach lokalnych, miejscu zamieszkania osoby potrzebującej.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
II. Aktywność społeczna i zawodowa osób starszych, osób z niepełnosprawnościami			
4.	<ul style="list-style-type: none"> – Postępujące zjawisko starzenia się społeczeństwa na Pomorzu. Zwiększający się udział osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców województwa (21,0%). – Stale rozwijająca się infrastruktura społeczna dedykowana aktywności społecznej seniorów. 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój oferty usług społecznych umożliwiających uczestnictwo i aktywność społeczną osób starszych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Promowanie dobrych praktyk w zakresie aktywności społecznej osób starszych m.in. nagroda MWP „Pomorskie dla Seniora”, rady seniorów. – Sieciowanie podmiotów działających w obszarze aktywności społecznej seniorów m.in. Pomorskie Forum Rad Seniorów, Pomorskie Forum UTW). – Zlecenie realizacji zadań publicznych NGO w obszarze aktywności osób starszych.
5.	<ul style="list-style-type: none"> – Systematycznie wzrastający wskaźnik zatrudnienia w przedziale wiekowym 16-64 (34,9%). 	<ul style="list-style-type: none"> – Umożliwianie szerszego dostępu do zatrudnienia w warsztatach terapii zajęciowej, zakładach aktywności zawodowej. – Podtrzymywanie działalności klubów i centrów integracji społecznej przygotowujących uczestników do zatrudnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> – Realizacja projektów wspierających, w tym asystentury osób z niepełnosprawnościami. – Promowanie zatrudnienia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami wśród przedsiębiorstw, w tym

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
			z uwzględnieniem narzędzi ekonomii społecznej.
III. Wspieranie rodziny, system pieczy zastępczej, adopcje			
6.	<ul style="list-style-type: none"> – Wzrastające zapotrzebowanie na asystenturę dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze. Jednocześnie spadek liczby rodzin z problemem bezradności opiekuńczo-wychowawczej korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. – Konsekwentnie rozbudowywana sieć placówek wsparcia dziennego dostępnego dla dzieci z rodzin z problemami. – Spadek liczby asystentów rodziny. 	<ul style="list-style-type: none"> – Wzmacnianie wsparcia środowiskowego rodzin z dziećmi, w tym niewydolnych wychowawczo celem minimalizowania liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. – Doskonalenie i upowszechnianie form wsparcia w środowisku lokalnym m.in. rodzin wspierających. – Wzmacnianie kadr systemu celem minimalizowania rezygnacji z pracy w środowisku. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zlecenie realizacji zadań publicznych NGO w obszarze wspierania rodziny. – Realizacja przez ROPS szkoleń dla osób pracujących w obszarze wspierania rodziny.
7.	<ul style="list-style-type: none"> – Systematycznie wzrasta liczba dzieci w pieczy zastępczej. Wśród 5 245 dzieci co piąte było w wieku do 6 lat. – Najczęstszym powodem umieszczenia dzieci w pieczy była bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Upowszechnianie i promowanie rodzinnych form pieczy zastępczej, podejmowania przez rodziny funkcji rodzin zastępczych. – Zapewnianie warunków do rozwoju różnych form rodzinnej pieczy 	<ul style="list-style-type: none"> – Promowanie w województwie zapewnienia przez rodziny opieki dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej. – Realizacja przez ROPS szkoleń dla osób pracujących w obszarze systemu pieczy zastępczej.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
	<ul style="list-style-type: none"> – Prawie połowa zaadoptowanych dzieci (47,5%) było w wieku do 4 lat. Spadająca liczba dzieci przysposobionych posiadających orzeczenie o niepełnosprawności (tylko 8). 	<ul style="list-style-type: none"> – zastępczej, w szczególności zawodowych form. – Zapewnienie stałego podnoszenia kwalifikacji kadr systemu pieczy zastępczej. – Realizacja przedsięwzięć niwelujących negatywny wpływ COVID-19 na dzieci w pieczy zastępczej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Realizacja projektu „Pomorskie Dzieciom”.
IV. Ubóstwo i wykluczenie społeczne			
8.	<ul style="list-style-type: none"> – Najczęściej wskazywanym powodem przyznania świadczeń z pomocy społecznej było ubóstwo (25 704 rodziny). Znaczący spadek liczby o 8,3% skorelowany z utrzymaniem kwot kryterium ustawowego od 2018 do 2021 roku. – Wraz ze spadkiem stopy bezrobocia obserwowany spadek liczby rodzin korzystających z pomocy z tego tytułu (12 369 rodzin). Bezrobocie w regionie jest przestrzennie zróżnicowane. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zaplanowanie kierunków działania pod kątem minimalizowania skali ubóstwa i marginalizacji społecznej. – Stały monitoring i badania skali ubóstwa w poszczególnych gminach województwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – Wzmacnianie narzędzi aktywnej integracji, w szczególności w obszarze ekonomii społecznej. – Zlecenie NGO realizacji zadań publicznych w zakresie pomocy społecznej.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
9.	<ul style="list-style-type: none"> – Wzrost liczby rodzin korzystających z pomocy z powodu bezdomności do 3 318 (+3,4%). – Spadek liczby miejsc w interwencyjnych placówkach – ogrzewalniach i noclegowniach – do 451 (-14,4%) przy jednoczesnym wzroście liczby miejsc w schroniskach (+3,9% do 1 163 miejsc) i w schroniskach z usługami opiekuńczymi (+30,2% do 431 miejsc). 	<ul style="list-style-type: none"> – Prowadzenie działań profilaktycznych zapobiegających bezdomności. – Dostosowywanie placówek ze względu na starzejącą się populację osób doświadczających bezdomności. – Rozwój pozainstytucjonalnych form wsparcia m.in. mieszkań wspomaganych i chronionych. – Wprowadzanie innowacyjnych form wspomagających wyjście z bezdomności np. Housing first. 	<ul style="list-style-type: none"> – Realizacja projektów wspierających rozwój mieszkalnictwa wspomaganego dla osób w kryzysie bezdomności. – Wspomaganie współpracy podmiotów, instytucji i służb zaangażowanych w rozwiązywanie problemu bezdomności w województwie.
V. Praca socjalna i usługi społeczne			
10.	<ul style="list-style-type: none"> – Wśród wszystkich rodzin objętych pracą socjalną 11,31 tys. (31,3% ogółu) korzystało wyłącznie z pracy socjalnej. Była to najwyższa liczba rodzin w latach 2019-2021 – Spadająca liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej. – Co piąty ośrodek nie spełniał wymagań ustawowych dotyczących liczby zatrudnionych pracowników socjalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zapewnienie stałego podnoszenia kwalifikacji kadr systemu pomocy społecznej. – Dążenie do zwiększenia udziału ośrodków pomocy społecznej spełniających wymagania ustawowe 	<ul style="list-style-type: none"> – Realizacja przez ROPS szkoleń dla osób pracujących w obszarze pomocy społecznej, w tym pracowników socjalnych. – Wykorzystywanie pracy socjalnej w szerszym zakresie. – Promowanie powstawania centrów usług społecznych jako realizatora usług, tym samym zmiana wizerunku pomocy społecznej.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
VI. Ekonomia społeczna i współpraca z organizacjami pozarządowymi			
11.	<ul style="list-style-type: none"> – Na Pomorzu funkcjonuje ok. 9 tys. NGO, jednak ich potencjał w zakresie świadczenia usług społecznych jest niewykorzystany (m.in. braki kadrowe, słaba kondycja finansowa, ok. 10% NGO prowadzi działalność gospodarczą). – Tylko 51,8% wśród wszystkich OPS, PCPR, MOPR w województwie pomorskim zadeklarowało współpracę z organizacjami pozarządowymi w 2021 roku. 	<ul style="list-style-type: none"> – Wykorzystanie pełnego potencjału pomorskich NGO w realizacji usług społecznych. – Tworzenie stabilnych miejsc pracy, profesjonalizację kadry, rozwój sieci centrum organizacji pozarządowych, wzmocnienie zasobów (w tym majątkowych) i urynkowanie. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zapewnienie trwałości systemu wsparcia NGO, rozwój kadr organizacji. – Ekonomizacja NGO.
12.	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba podmiotów ekonomii społecznej w regionie zwiększyła się: funkcjonowały 22 centra integracji społecznej (bez zmian w stosunku do roku poprzedniego), 13 klubów integracji społecznej (2 mniej), 2 zakłady aktywności zawodowej (niezmiennie), 72 spółdzielnie socjalne (+1) oraz 8 988 organizacji pozarządowych (251 więcej). Niezmiennie funkcjonowały 4 ośrodki wsparcia ekonomii społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zaplanowanie polityki Samorządu Województwa Pomorskiego w zakresie rozwoju ekonomii społecznej na najbliższe lata z uwzględnieniem nowych regulacji (po uchwaleniu ustawy o ekonomii społecznej). – Zwiększanie udziału podmiotów ekonomii społecznej w obszarze realizacji usług społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Opracowanie Wojewódzkiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej. – Promowanie produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej. – Wzmacnianie liderów podmiotów ekonomii społecznej m.in. Akademia Pomorskiej Ekonomii Społecznej. – Zwiększenie udziału klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.

16. SPIS TABEL, WYKRESÓW

Spis tabel:

Tabela 1.Zasoby komunalne gmin w latach 2019-2021, źródło: OZPS	12
Tabela 2.Dane o infrastrukturze społecznej w latach 2019-2021, źródło: OZPS	12
Tabela 3.Dzienne placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-06	13
Tabela 4.Całodobowe placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-05, MRiPS-03-R, MRiPS-06	15
Tabela 5.Placówki dla osób doświadczających przemocy w latach 2019-2021, źródło: PUW	15
Tabela 6.Mieszkalnictwo chronione w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R, MRiPS-06	16
Tabela 7.Placówki dla osób w kryzysie bezdomności w latach 2019-2021, źródło: PUW	17
Tabela 11.Zakłady aktywności zawodowej w latach 2019-2021, źródło: sprawozdanie ZAZ	23
Tabela 12.Liczba funkcjonujących spółdzielni socjalnych w powiatach w latach 2014, 2021, 2022, źródło: ems.ms.gov.pl	24
Tabela 13.Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w powiatach w latach 2019-2021 roku, źródło: dane własne ROPS	27
Tabela 14.Dzienne Domy i Kluby Senior+ w powiatach w 2021 roku, źródło: senior.gov.pl	29
Tabela 15.Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2019-2021, źródło:MRiPS-03-R	35
Tabela 16.Świadczenia pieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R	39
Tabela 17.Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R	40
Tabela 18.Uслуги opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R	42
Tabela 19.Asystentura rodzin w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-G	43
Tabela 20.Placówki wsparcia dziennego w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-G, WRiSPZ-P	44
Tabela 21.Czas przebywania dzieci w pieczy zastępczej w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M	46
Tabela 22.Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P	46
Tabela 23.Rodzinna piecza zastępcza w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P	47
Tabela 24.Szkolenia na kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P	47

Tabela 25.Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M.....	48
Tabela 26.Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M	48
Tabela 27.Liczba dzieci w pieczy instytucjonalnej w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M	48
Tabela 28.Liczba wychowanków opuszczających pieczę zastępczą w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P.....	49
Tabela 29.Liczba świadczeń udzielonych usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P.....	50
Tabela 30.Dzieci przysposobione i szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-M.....	51
Tabela 31.Dofinansowanie wybranych zadań rehabilitacji społecznej w latach 2019-2021, źródło: OZPS	52
Tabela 32.Program „Aktywny Samorząd” w latach 2019-2021, źródło: OZPS	53
Tabela 33.Świadczenia rodzinne w latach 2019-2021, źródło: OZPS	56
Tabela 34.Fundusz alimentacyjny w latach 2019-2021, źródło: OZPS	56
Tabela 35.Liczba świadczeń opiekuńczych w latach 2019-2021, źródło: OZPS	57
Tabela 36.Kwota świadczeń opiekuńczych w mln zł w latach 2019-2021, źródło: OZPS	57
Tabela 37.Dodatki mieszkaniowe i energetyczne w latach 2019-2021, źródło: OZPS	58
Tabela 38.Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań w ramach otwartych konkursów ofert w zł w 2021 roku, źródło: sprawozdanie z realizacji Programu współpracy SWP z organizacjami pozarządowymi za rok 2021.....	68
Tabela 39.Środki finansowe JST (bez zadań SWP) na wydatki w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach w podziale na działy i rozdziały w mln zł w latach 2019-2021, źródło: OZPS	70

Spis wykresów:

Wykres 1.Struktura mieszkańców domów pomocy społecznej według typów DPS na 31 grudnia 2021 roku, źródło: MRiPS-05.....	14
Wykres 2.Forma prawna przedsiębiorstw społecznych w 2021 roku, źródło: OWES	23
Wykres 3.Liczba osób korzystających ze wsparcia i ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R.....	31
Wykres 4.Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R.....	32
Wykres 5.Wskaźnik deprivacji lokalnej w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R, BDL (%)	33
Wykres 6.Typologia rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R	33
Wykres 7.Liczba rodzin, którym przyznano pomoc według najczęściej wskazywanych powodów w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R.....	34
Wykres 8.Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R	36

Wykres 9.Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R.....	36
Wykres 10.Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R.....	37
Wykres 11.Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu niepełnosprawności w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R	37
Wykres 12.Odsetek osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie osób, którym przyznano świadczenia ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R	39
Wykres 13.Odsetek osób, którym przyznano świadczenia niepieniężne w liczbie osób, którym przyznano świadczenia ogółem w podziale na powiaty w 2021 roku, źródło: MRiPS-03-R	40
Wykres 14.Praca socjalna w latach 2019-2021, źródło: MRiPS-03-R	41
Wykres 15.Liczba dzieci w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w latach 2012-2021, źródło: WRiSPZ-P, WRiSPZ-M	45
Wykres 16.Liczba wychowanków opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2019-2021, źródło: WRiSPZ-P.....	49
Wykres 17.Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatów) w latach 2019-2021 w mln zł, źródło: OZPS	52
Wykres 18.Zlecenie wybranych usług organizacjom pozarządowym w 2021 roku, źródło: sprawozdanie jednorazowe ROPS	66
Wykres 19.Środki finansowe JST (bez zadań SWP) na wydatki w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach ogółem w mln zł w latach 2019-2021, źródło: OZPS	69
Wykres 20.Struktura wydatków JST (bez zadań SWP) w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach w % w 2021 roku, źródło: OZPS	69